

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระแสร มาลาภรณ์ (ผู้รวบรวมและเรียบเรียง). วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น.

กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนสตรีเนติศึกษา แผนกการพิมพ์, 2516.

กลุ่มวรรณกรรม-ธรรมศาสตร์. รวมบทกวีที่สรรแล้ว-กวีประชาชน. ผลงานในช่วงปี

พ.ศ. 2493-2510. กรุงเทพมหานคร: เทพนมการพิมพ์, 2517.

การฝึกหัดครู, กรม. หน่วยศึกษานิเทศก์. คำบรรยายในการสัมมนาอาจารย์วิชาภาษาไทย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2518.

แนวทางการสอนวิชาภาษาไทยหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง
พุทธศักราช 2510. (อัครสำเนา).

การศาสนา, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง: เล่ม 28.

พระนคร: ม.ป.ท., 2514. (จัดพิมพ์เนื่องในปีฉลองรัชดาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9).

กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2518.

เกษม บุญศรี. ประเพณีทำบุญเนื่องในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2518. (อนุสรณ์งานฌาปนกิจ นางฉัตติ สารีมาน ฌ วัฒนคุณัตริยาราม
31 กรกฎาคม 2518).

คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ. วงวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร:

ไทยวัฒนาพานิช, 2517. (พิมพ์เนื่องในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พุทธศักราช
2517).

ครูศาสตร์, คณะ. แผนกจิตวิทยา. "การเรียงความคิดรวบยอด," เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาการศึกษาเบื้องต้น. พระนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514. 143-5.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. มหาชาติพระราชนิพนธ์. พระนคร: โรงพิมพ์มหากฎราชวิทยาลัย, 2508. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ. จงกลณี วัฒนวงศ์ พ.ศ. 2508).

จิตรลดา สุวัติกุล. "การสอนโน้ตสันและหลักเกณฑ์จากวรรณกรรมไทยร่วมสมัยเรื่อง •เขาชื่อกานต์• ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. (อัครสำเน.)

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เงาะป่า. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ, 2512.

เจตนา นาควัชระ. "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี," วรรณไวทยาการ (วรรณคดี). พระนคร: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.

เจือ สตะเวทิน. ประวัติวรรณคดีประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. "หลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงในกรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516. (อัครสำเน.)

เฉลิม สุขเกษม. "สำนักจรัลคนน," วัฒนธรรมไทย, 7 (กันยายน, 2515), 48-52.

เฉลิมศักดิ์ ศิลาดร (ผู้รวบรวม). วรรณศิลป์ปริทัศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
บรรณกิจ, 2518.

ชลธิรา กลัดอยู่, และคนอื่น ๆ. การใช้ภาษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย,
2517.

ชลธิรา กลัดอยู่, และ สุวรรณา เกียรติกรเพ็ชร (ผู้รวบรวมและเรียบเรียง). กรอภาษา
และวรรณกรรม. ประชุมบทความเชิงวิชาการ แขนงภาษาและวรรณกรรมไทย
ชุมนุมวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี:
ศรีเมืองการพิมพ์, 2516.

ชาติ ศรีสยาม. "ข้าแหวะตำราเรียน," ยุวทัศน์, (กรกฎาคม, 2517), 13-17.

ชุมนุมส่งเสริมการใช้ภาษาไทย. ชมทางภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพการพิมพ์,
2518.

เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย. คณะมนุษยศาสตร์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. เชียงใหม่:
วิบูลย์การพิมพ์, 2516.

ฐานิสร์ ชาติรัตพงศ์. "ความรู้เรื่องชาตก," อักษรสาร. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี:
2515; หน้า 30 - 39 (พิมพ์เนื่องในโอกาสงานสัปดาห์ศาสตราจารย์ 9 กันยายน 2515).

ณัฐวิ สุทธิสงคราม (ผู้เรียบเรียง). พระประวัติและพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมาภิไธยชิโนรส. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: สำนักพิมพ์บรรณการ,
2515.

ดวงมณ ปรีปถะ. "ความงามในทวาทศมาส." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516. (อัคราเนา.)

ดวงฤดี บุญจันทร์. "การศึกษาอิเหนาเพื่อการสอนภาษาไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515. (อัครสำเนา.)

คำทรงราชานภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. "ประเพณีเทศน์มหาชาติ,"
ดวงประทีป, 6 (มีนาคม, 2512), 26-32.

ศุภ ชุมสาย, ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,
2516.

ทองเครือ เกษมสุวรรณ. "แง่คิดในการอ่านวรรณคดี," วัฒนธรรมไทย, 11 (มกราคม,
2516), 3-7.

ชนิต อยู่โพธิ์. "มูลเหตุที่นิยมเทศน์มหาชาติ," ดวงประทีป, 2 (พฤศจิกายน, 2511),
7-12.

ชนิต อยู่โพธิ์ (ผู้แปลและเรียบเรียง). วรรณคดีกับชีวิตและการเมือง. พระนคร:
กรมศิลปากร, 2510.

_____. อ่านหนังสือวรรณคดีและสมาคมวรรณคดี. พระนคร: กรมศิลปากร, 2511.

น.ม.ส. (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์). สามเรื่องเอกของ น.ม.ส. พระนคร: แพร่พิทยา,
2513.

นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร). ภาษาวรรณคดีและวิทยาการ.
พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2504.

_____. วิทยาสารานุกรม. พระนคร: แพร่พิทยา, 2514.

นักเขียนแห่งประเทศไทย, สมาคม. ปากไฉนับวรรณกรรมวิพากษ์. ม.ป.ท., 2518.

นันทนา วัฒนสุข. "บทบาทสมเด็จพระมหาสมณเจ้าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เกี่ยวกับการ
ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516. (อัครสำเนา.)

นัยนา สุทธิธรรม. "ฉันทลักษณ์ไทยร่วมสมัยในการสอนแต่งคำประพันธ์ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. (อัครสำเนา.)

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. "ข้อสังเกตเรื่องวรรณคดีไทย," วารสารห้องสมุด,
4 (กรกฎาคม-สิงหาคม, 2510), 214-234.

_____. "ค่านิยมใหม่กับวรรณคดีไทยเก่า," อักษรศาสตร์พิจารณา, 3 (สิงหาคม,
2517), 14-18.

_____. เนื้อหาสาระของการเรียนรู้ วิชาหนึ่งที่ใช้ในการพิจารณา. (อัครสำเนา).
เอกสารหมายเลข 6 ของคณะอนุกรรมการเรื่องโครงสร้างเนื้อหาสาระฯ
คณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษา.

_____. ภาษาไทย-วิชาที่ถูกลืม. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 170 หน่วยศึกษา-
นิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2518.

_____. วิเคราะห์สรรพนามไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2517.

_____. "หัวใจของวรรณคดีไทย," วรรณไวทยาการ(วรรณคดี). พระนคร:
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่ง
ประเทศไทย, 2514.

- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., และ มานี จันทวิมล. การกำหนดวัตถุประสงค์. แปล
และเรียบเรียงจาก Inquiry Techniques for Teaching Science
ของ William D. Remey. พระนคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี, 2514. (อัครสำเนา.)
- ป.ส. ศาสตรี (ผู้แปล). อสังการศาสตร์. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2504.
(พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ คุณหญิงรั้ว เกษตรหิรัญรักษ์ 20 พฤศจิกายน
2504).
- ปรมาณูชิตชีโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. ลิลิตเตลงพ่าย. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515.
- ประยอม ของทอง. สุกสงวน. พระนคร: สำนักพิมพ์ "พวงนี้," 2513.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษากวี. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- แปลก สนธิรักษ์. พจนานุกรมบาลี-ไทย. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2506.
- เปลื้อง ณ นคร. พจน-สารานุกรม ฉบับทันสมัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- ปิ่น มุกข์กันต์. "ความจริงเรื่องพระเวสสันดร," ดวงประทีป, 6 (มีนาคม, 2512),
3-13.
- พระธรรมโกศาจารย์. ปริทรรศน์เวสสันดรชาดก. พระนคร: สำนักงานเสริมวิทย์บรรณาคาร,
2513.
- พระปฏิภนโกศล (พ. ปณฺหาทีโป ป.ช.9) (ผู้ตรวจชำระ). วรรณคดีอีสานเรื่องมหาเวสสันดร
ชาดก ฉบับ 13 กัณฑ์. สำนักวจังหวัดชัยภูมิ. คณะกรรมการชัยภูมิสัมพันธ์, 2502.

- แพรวเปื้อน (พระครูพิศาลธรรมโกศล). หลวงตา ชุก เพลงศาสนา. (ยอดนักเสียดสะ
ของโลก). พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: สำนักหนังสือธรรมบุชา, 2517.
- มณฑลเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ศกุนตลา. พระนคร: คลังวิทยา, 2513.
- มณี พนมยงค์. ประวัติและวรรณคดีลานนาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สุวิงศ์
บุคเซนเคอร์, 2516.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิธีแปลไทยเป็นมคธ. พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
2515.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. พิมพ์ครั้งที่ 9.
พระนคร: โรงพิมพ์ศูนย์กลางทหารราบ, 2511.
- ลัดดา ศิริเจริญ. "การศึกษาคุณค่าของชาดกเพื่อใช้ในการสอนวรรณคดีไทย." วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2517. (อัดสำเนา.)
- ลีไทย, พระญา. ไตรภูมิพระร่วง. พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2507.
- วชิรญาณโรตส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. พุทธประวัติเล่ม 1. พระนคร:
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2495.
- วรเวทย์พิสิฐ, พระ. วรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. พระนคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2502.
- วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเรียนวรรณคดีไทยเล่ม 4. พระนคร:
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.
- _____. แบบเรียนวรรณคดีไทยเล่ม 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2517.

วิเชียร บำรุงผล. "วรรณคดีมหาชาติ," ดวงประทีป, 6 (มีนาคม, 2512), 14-18.

วิภา เสนานาญ. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีกับคunyาเพ็ง. (อัครสำเนา).

_____. "ศึกษาวรรณคดีไ้สนุก," จันทร์เกษม, (มีนาคม-เมษายน, 2511), 48-53.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. พระนคร: สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514.

วินเตอร์ นิตส์, เอ็ม. ประวัติวรรณคดีพุทธศาสนา. พระมหามันัส จิตฺตทโม แปลจาก A History of Indian Literature. พระนคร: มหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย, 2503.

ศักดิ์คา ปันแห่งเพชร. "คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516. (อัครสำเนา.)

ศรีอินทรายุทธ (อัครนี พลจันทร์). ศิลปะการแต่งกาพย์กลอน. กรุงเทพมหานคร: ทิพนาราม, 2518.

ศิลปะการ, กรม. ขุนช้างขุนแผน. พระนคร: ศิลปบรรณาการ, 2506.

_____. ทศชาติ (ฉบับความย่อ). ม.ป.ท., 2518. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน พระราชทานเพลิงศพ พระครูพิณิจสมาจาร "หลวงพ่อดัก อีหนูโชโต" ณ เมรุ วัดนามะตูม อำเภอพนัสนิคม ชลบุรี, 16 มีนาคม 2518).

_____. เทศน์มหาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 6. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2514. (พิมพ์เนื่องในงานทำบุญอายุครบ 6 รอบของพระธรรมสิริชัย).

ศิลปากร, กรม. บันทึกสมาคมวรรณคดี. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2516.
(ที่ระลึกในการปลงศพ นายเดช คงสายสินธุ์ จ.ม., จ.ช. ณ วัดเทพศิรินทราวาส
วันอาทิตย์ที่ 24 มิถุนายน 2516).

_____ . พระราชนิพนธ์อู่เหเนา. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2498.

_____ . ลิลิตพระลอ. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2511.

_____ . วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน). พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2507.

ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แนะนำทางเรียนวรรณกรรมวิจิตรและ
วรรณคดีวิจารณ์. อนุสารมหาวิทยาลัยภาษาไทย ท.1/2511. พระนคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, 2511.

_____ . แนะนำทางวิจารณ์วรรณคดีประเภทย่อยกรอง. อนุสารมหาวิทยาลัยภาษาไทย
ท.3/2511. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, 2511.

ศึกษาธิการ, กรม. มหาเวสสันดรชาดก. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำ
ของคุรุสภา, 2517.

ส. พลายน้อย (นามแฝง). "เทวนิยาย พระอินทร์", วัฒนธรรมไทย, 7 (กันยายน,
2515), 53-59; 8 (ตุลาคม, 2515), 53-60; 9 (พฤศจิกายน 2515),
58-65.

สมชาย พุ่มสะอาด. "ความเชื่อเรื่องชาดก," ภาษาและหนังสือ, 13 (กันยายน, 2517),
20-23.

สมศักดิ์ ภูวิภาคารวรรณ. "การเวียนมนต์คัมภีร์ของนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนคร." วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต แผนกจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2518. (อัครสำเนา.)

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์.

นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515.

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน), และ นาคะประทีป (พระสารประเสริฐ). กามนิค.

พระนคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2508. (พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นายเทพ

วรรณฤกษ์ ณ เมรุวัดธาตุทอง 27 พฤษภาคม 2508).

สันหัด ปฎิภากรม. "วรรณคดีไทย วรรณคดีของใคร," รวมพลัง, 3 (กันยายน, 2516),

20-24.

สามัญศึกษา, กรม. หน่วยศึกษานิเทศก์. จุดสารภาษาไทย: เล่มที่ 6. พระนคร:

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2514.

_____ . จุดสารภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา: เล่มที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

คุรุสภาลาดพร้าว, 2517.

สิงมะ วรรณไสย. "กวีนิพนธ์ล้านนาไทย," โบราณคดี, 1 (มิถุนายน, 2518),

88-111.

สีทษา พิณีจวบถล และคนอื่น ๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี:

โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2515.

สีทษา พิณีจวบถล, และ ประทีป วาทิกทินกร. ร้อยกรอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. "วรรณคดีวิจักษ์," โบราณคดี, 1 (มิถุนายน, 2518), 8-19.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้," โบราณคดี, 1 (มิถุนายน, 2518),

64-87.

สุนทรโวหาร, พระ พระอภัยมณี. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

สำนักวัดสามพระยา. พระคัมภีร์ชาดกแปล ฉบับ ส.ว.ส. เล่ม 20 อรรถกถาหมานีบาตชาดกภาค

10. พระนคร: โรงพิมพ์มศรี, 2493.

อนงค์ ประมุขกุล. "บทบาทของการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี." วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.
(อัครสำเนา.)

อักษรศาสตร์, คณะ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนาเรื่องการสอนวิชา
ภาษาไทยในระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

อังคาร กัลยาณพงศ์. บางบทจากสวนแก้ว. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: สึกษิตสยาม,
2515.

_____. ลำนํ้าฤกระคิง. พระนคร: สึกษิตสยาม, 2512.

อุษเชนี (ประคิน ชุมสาย). ดาวดวงนาคิน. พระนคร: สำนักพิมพ์พิชเชส, 2517.

อำรุง โกลดรรชนี (ผู้รวบรวม). เจ้าฟ้ามงกุฎแห่งกรุงสยาม. พระนคร: แพร่พิทยา,
2506.

ภาษาอังกฤษ

Dandekar, Ramchandra. "Indra," Encyclopedia Britannica, XII
(1967), 181.

Davies, Cuthbert Collin. "Asoka," Encyclopedia Britannica, II
(1967), 615.

- De Cecco, John P. The Psychology of Learning and Instruction: Educational Psychology. New Jersey: Prentice-Hall Inc., 1968.
- Gupta, Brijen K. "Asoka," Encyclopedia Americana, II (1829), 513.
- Herbert, Klausmeier J., and Richard Ripple E.. Learning and Human Abilities: Educational Psychology. New York: Harper and Row Publishers, 1971.
- Martin Derrett, John Duncan. "Kalinga," Encyclopedia Britannica, XIII (1967), 193.
- Rene Wellek, and Austin, Warren. Theory of Literature. 3 d 2d. Harmondworth: Penguin, 1963.
- Richards, Ivor Armstrong. Principles of Literary Criticism. New York: Harcourt, Brace and World, Inc., 1925.
- Stones E. An Introduction to Educational Psychology. Bungay, and Suffolk, Great Britain: The English Language Book Society and Methuen and Co., Ltd., 1966.
- Yutang, Lin. The Wisdom of India. London: A Four Square Book, 1964.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5 กันยายน 2518

นักศึกษาที่รัก

ดิฉันเป็นนิสิตปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาไทย แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การสอนโน้ตสันและหลักเกณฑ์ทฤษฎีวิเคราะห์รายยาวมหาเวสสันดรชาดก ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง" โดยเน้นโน้ตสันและหลักเกณฑ์ทางวรรณศิลป์เพียงด้านเดียว

ดิฉันมีความต้องการที่จะทดสอบความรู้พื้นฐานทางวรรณศิลป์ของนักศึกษาก่อนที่จะสร้างบทเรียนเพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเป็นผลของการวิจัย เนื่องจากวรรณคดีเรื่องรายยาวมหาเวสสันดรชาดก เป็นหนังสืออ่านวรรณคดีไทยเล่มหนึ่งในหลักสูตรวิชาภาษาไทย 11 ที่นักศึกษากำลังเรียนอยู่ ดิฉันจึงได้คัดเลือกข้อความจากวรรณคดีเล่มนี้มา 10 ตอน เพื่อให้ให้นักศึกษาอ่านและแสดงความรู้ทางวรรณศิลป์ที่นักศึกษามีอยู่ ด้วยการเขียนความคิดลงไปในช่วงว่างที่เว้นไว้ให้แต่ละข้อความ

ในแบบทดสอบที่แนบมาซึ่งจดหมายฉบับนี้ นอกจากจะประกอบด้วยข้อความทั้ง 10 ตอนนั้นแล้ว ในเบื้องต้นจะมีเนื้อเรื่องย่อของรายยาวมหาเวสสันดรชาดกอย่างสังเขป ต่อมาจะมีคำแนะนำเกี่ยวกับการวรรณศิลป์ อีกทั้งในแต่ละข้อความที่ตัดตอนมาจะมีคำอธิบายสั้น ๆ เกี่ยวกับข้อความนั้น ๆ ว่าอยู่ในเนื้อเรื่องตอนไหน ความตอนนั้นเป็นอย่างไร อนึ่งแบบทดสอบฉบับนี้จะให้นักศึกษาทำในเวลา 1 ชั่วโมง ขอให้นักศึกษาทำตามความสามารถของตน ไม่ว่าจะสามารถทำได้เท่าใดก็ตาม

ดิฉันหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมืออย่างดี

ปิยะวรรณ สุธารัตน์

เรื่องขอร่ายยาวมหาเวสสันครชาดก

ร่ายยาวมหาเวสสันครชาดก เป็นวรรณคดีที่แสดงเรื่องราวของพระเวสสันคร ซึ่ง พุทธศาสนิกชนถือว่าเป็นพระชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นพระชาติที่ทรงทำทานสะสมบุญบารมีเพื่อจะได้เป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติต่อไป

พระเวสสันครเป็นโอรสของพระเจ้ากรุงสุมุขัยและพระนางมุสตี ผู้ครองแคว้นสิวีราชบุรี มีเมืองหลวงชื่อว่ากรุงเชตุคร พระเวสสันครมีพระแม่เลี้ยงชื่อว่าพระนางมัทรี มีโอรสธิดาชื่อว่าชาลีกับกัณฑา

พระเวสสันครไปรับบริจาคทานตั้งแต่ประสูติ ออกจากครรภ์มารดา ดังคำบรรยายของกวีที่ว่า

"เสด็จจากอุทรสถานพระมารดา อุกุขินิ อุมมีเลตุวา ลิมพระเนตรทั้งซ้ายขวาเหยียดพระกร จึงทูลวอนพระมารดาว่า อมม ช้าแต่พระแม่เจ้า ยักัญจิ ธน ทรัพย์อันใดของเราที่บรรดาแม่ พระลูกนี้จะบำเพ็ญทาน" (น. 19)

พระเวสสันครทรงสร้างศาลาไว้ในพระนครหกศาลา เพื่อบริจาคทานแก่คนทั้งหลาย อยู่เป็นนิตย ทรงมีช่างคู่พระบารมีชื่อว่าช่างปัจฉินาเคนทร ช่างนี้มีลักษณะพิเศษคือถ้าอยู่ในบ้านเมืองใด บ้านเมืองนั้นจะอุดมสมบูรณ์ ต่อมาเมื่อเมืองกลิงคราษฎร์เกิดข้าวยากหมากแพง ฝนแล้ง ทางเมืองไคสงพราหมณ์แปดคนมาขอพระราชทานช่างปัจฉินาเคนทรไปบ้านเมืองตน พระเวสสันครก็พระราชทานให้ ทำให้ชาวเมืองโกรธมาก กล่าวร้องโทษพระเวสสันครต่อพระเจ้ากรุงสุมุขัย พระเจ้ากรุงสุมุขัยจึงตอ้งเนรเทศพระเวสสันคร พระนางมัทรีและโอรสธิดาขอติดตามไปด้วย ก่อนที่พระเวสสันครจะเสด็จออกจากเมืองไคบริจาคทานครั้งใหญ่ เรียกว่า สัตตสคกมหาทาน แล้วจึงเสด็จไปดำรงเพศนักบวชอยู่ที่เขาวงกต

ขณะที่พระเวสสันครบำเพ็ญพรตอยู่ที่เขาวงกต ชูชก พราหมณ์ขอทานชาวบ้านทุนนวิฐ ไคมาขอพระราชทานชาลีและกัณฑาไปเป็นทาสตามความต้องการของนางอมิตตคา ซึ่ง เป็นภริยาของชูชก นางอมิตตคานั้นเป็นภริยาที่ดี แต่เพื่อนบ้านกลับเกลียดชัง คำว่าต่าง ๆ นานา นางจึงไม่ยอมทำงานบ้านด้วยตนเอง และบอกให้ชูชกไปขอพระราชทานกุมารทั้งสองมาเป็นทาส พระเวสสันครก็พระราชทานให้ ฝ่ายพระอินทร์เกรงว่าจะมีผู้หนึ่งผู้ใดมาขอ

พระราชทานนางมัทรี อันจะมีผลให้พระเวสสันดรประสบความยากลำบากด้วยไม่มีผู้ปรากฏ
จึงเนรมิตกายเป็นพราหมณ์มาขอพระราชทานนางมัทรี พระเวสสันดรก็พระราชทานให้ เป็น
อันว่าไคยทรงสละทั้งลูกและเมียให้เป็นทาน แต่พระอินทร์ได้ถวายนางมัทรีคืนให้แก่พระ
เวสสันดร

กล่าวถึงชูชก แทนที่จะเอากุมารทั้งสองไปบ้านเมืองตนกลับเดินทางหลงเข้าไปใน
กรุงเชตุคร พระเจ้ากรุงสมุชชัยจำพระนาคาคไค จึงขอไถ่กุมารทั้งสองคืนจากชูชก ประจวบ
กับขณะนั้นชาวเมืองหายขุนแสนพระเวสสันดร อีกทั้งเมืองกลิงคราษฎร์ก็ได้นำขางปัจจัยนา-
เคนทรมาคืน พระเจ้ากรุงสมุชชัย พระนางบุสดี ชาลี และกัณหา จึงเสด็จไปรับพระเวสสันดร
และนางมัทรีกลับบ้านเมือง เมื่อภักษัตริย์ทั้งหกมาพบกันก็ดีใจจนสลบ ผนโปกขรพรรษก็ได้
ตกลงมาในที่ประชุมภักษัตริย์ทั้งหกนั้น ทำให้ได้รับความสดชื่นและเป็นสุขทั่วกัน

ในตอนสุดท้ายของเรื่องก็วิไลกล่าวถึง เรื่องการกลับชาติว่าใครกลับชาติมาเกิด
เป็นใครในสมัยพุทธกาล

ตัวละครเอกของวรรณคดีเรื่องนี้ประกอบด้วย

- 1. พระเวสสันดร ตัวเอกของเรื่องผู้บริจาคทานไม่เลือกหน้า แม้กระทั่งเลือดเนื้อ ควางหทัยถ้าใครมาขอก็จะบริจาคให้
- 2. พระนางมัทรี พระมเหสีบุญญาวารีของพระเวสสันดร ผู้รักลูกปานชีวิต แต่เมื่อทราบว่าพระเวสสันดรบริจาคลูกให้เป็นทานแล้ว ก็รวมอนุโมทนาในผลทานนั้น
- 3. พระเจ้ากรุงสมุชชัย พระราชาบิดาของพระเวสสันดร พระราชอาญาปกครองบ้านเมืองตามแนวระบอบประชาธิปไตย
- 4. พระนางบุสดี พระมเหสีบุญญาวารีของพระเจ้ากรุงสมุชชัย
- 5. ชาลี พระโอรสผู้มีเฉลียวฉลาด มีขีตติยะมานะ และมีวาจาอันแหลมคมของพระเวสสันดรกับพระนางมัทรี
- 6. กัณหา พระธิดาของพระเวสสันดรกับพระนางมัทรี

7. ชูชก พราหมณ์เฒ่าผู้มีอาชีพขอทาน เป็นสามีที่รักภริยามาก ยอมทำทุกอย่างตามความต้องการของภริยา แต่เป็นนายที่มีความหยาบชาทหารรุ่นต่อทาสเป็นอย่างยิ่ง
8. นางอมิตตคา ภริยาสาวของชูชก ลูกสาวของพราหมณ์ผู้มียศผู้ใช้เงินที่ชูชกเอามาฝากไวจนหมด จนต้องยกลูกสาวให้แกชูชกแทนหนี้สิน
9. เจตบุตร นายพรานป่าผู้มีนิสัยมุกะลุกราย ผู้ดูแลรักษาคนทางที่จะไปสู่บรรณศาลาของพระเวสสันดร
10. อัจจุตญาติ ญาติผู้มาเพ็ญพรตในระหว่างทางที่จะไปสู่บรรณศาลาของพระเวสสันดร

คำแนะนำเกี่ยวกับการวรรณศิลป์

การมีวรรณศิลป์หมายความว่า เมื่ออ่านแล้วเกิดอารมณ์สนองจะเป็นอารมณ์อะไรก็ตาม สุข เศร้า สนุก เสียใจ โกรธ ประหลาดใจ ตกชบขัน เกิดอารมณ์คล้อยตาม แล้วเกิดความคิดขึ้นมาว่า มีคติ ข้อคิด คิดถึงสังคมปัจจุบัน สังคมในอดีต ขนบธรรมเนียมประเพณี คิดถึง ผู้แต่ง สมัยที่แต่ง และอื่น ๆ อีกทั้งสามารถบอกได้ว่าที่ใดเกิดอารมณ์และเกิดความคิดเช่นนั้น เกิดขึ้นเพราะอะไร

แบบทดสอบพื้นฐานความรู้ทางวรรณศิลป์จากรายยาวมหาเวสสันดรชาดก
ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง

คำสั่ง ให้นักศึกษาอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนแสดงความรู้ทางวรรณศิลป์ของนักศึกษาต่อข้อความเหล่านั้นลงในช่องว่างข้างใต้ แต่ละข้อความ ให้ทำภายในเวลา 1 ชั่วโมง ไม่ว่าจะทำได้ก็ขอกก็ตาม

1. ยังหนุ่มมี มีฤทธิ์แรงร้ายล้ำ กุณหาขวัญในตัวหรือคำดูเรียวแรง แม่นแม่พบเข้าที่กลางแปลงปลดปล่อยวคนจนจวนตัว พระเจ้าผู้ก็จะเอาตัวหนี เจ้ามัทรีก็

จะอยู่เอกากาย ถึงจะเป็นป่ายขันตนไม้ไม่ยกพน จะตบตันไตตะกายก็คพลัดตก
ลงมา นทีติเร พระลูกเออย ริมท่าชลาสัยไกลชายทุ่งเป็นที่แจ้ง โสตุพพรา
กาสรยอมนอนแปลงปละเปลือยเปลี่ยว เขานั้นเสียมเสี้ยวไปลแปลแลแหลม
คังชนเม่น แม่นเห็นคนคนเคินไพร ลูกหะดิ่งไลโลลโคคโคนชวิก มัทธิจะเอา
ชีวิตไปทิ้งเสียในไพรสมถ์ (น. 70)

<u>คำศัพท์</u>	กาสร	แปลว่า	ควาย
	เสียม	แปลว่า	ทำให้แหลม
	เสี้ยว	แปลว่า	เฉ, ไม่ตรง
	ไปล	แปลว่า	ผาย, แะ
	แปล	แปลว่า	แบน, ราบ

(ข้อความตอนนี้ คัดมาจากกัณฑ์ทานกัณฑ์ ผู้แต่งคือสำนักวัดถนน เป็นความที่พระ
เจ้ากรุงสมุขัยตรีส์ถึงป่าหิมพานต์ให้พระนางมัทธิพัง จะไคไม่คิดตามพระเวสสันดรไปอยู่ที่เขา
วงกต)

.....

.....

.....

2. โอพอชาลีค้นหาของแม่เออย จะนั่งเฉยอยู่โยเลาพังแม่วา จงบังคมพระอัยกา
แมกัณฑาทูลลาเถิดจะไคไป ทูลเถิดทูลเถิดสินะแมเอยารองให้จะมีหมอง
พอชาลีช่วยทูลแทนพระนองที่เถิดสินะพอ จะเซาซี้รอรออยู่วาไร เจาจะยอม
อยู่หรือ แมจะไคไปจงซังใจให้จงดี พระลูกเออย ไม่ควรคู้กับบุรีแควนะพระ
ลูกรัก อย่าไคสูงให้เกินศักดิ์ไชสุริยวงศ์ โทกิลลาหรือจะผ่าผุงหงส์ไชพงศ-
พันธุ์ (น. 79)

คำศัพท์

โทกิลลา	แปลว่า	นกกุเหว่า

(ข้อความตอนนี้ คัดมาจากกัณฑ์ทานกัณฑ์ ผู้แต่งคือสำนักวัดถนน เป็นความที่พระนาง
มีพระศรีสัทภกุมารทั้งสองเพื่อให้ลาพระเจากรงสมุขัยและพระนางมุสดีไปสู่เขาวงกต)

.....
.....
.....

3. เอนี่แนะเหวย นี่แนะเจ้านางอมิตตดา เช่นออเจ้ากระนั้นหนานี้กูไม่เคย
เห็นกูไม่เคยเห็น อะไรจะมาเป็นไคแต่อย่างนี้ จะมาเป็นตะกละกาลีให้เขา
เลื่องลือ นี้เจ้าทำแกตัวเจ้าเองหรือ หรือว่าใครทำให้แกตัวเจ้า หรือว่า
ญาติโคตรเคาเขาซัดใจ เขาจึงแกลงเลือกใส่ส่งมาให้เป็นเมีย แกอายุเท่า
สรรพเสี้ยเขาจะชานสกปรก นีมีงอยู่หาไหนมีงไม่รู้หรือว่ามีน้ออายุชุกเงา
โศกชั่วชาติเชิงจะขอทาน (น. 137)

(ข้อความตอนนี้คัดมาจากกัณฑ์ชุก ผู้แต่งคือสำนักวัดสังฆกระจาย เป็นคำกล่าวที่
เหล่านางพรหมอแห่งหมู่บ้านทูนวิฐู กล่าวแกนางอมิตตดา หลังจากที่ถูกเหล่าสามีคว่า
ทูนตี ควยสาเหตุไม่ประพดิตนตีเยียงอยางนางอมิตตดา)

.....
.....
.....

4. ทุกสิ่งสรรพเส็จสรรพสำหรับเคินทาง ทั้งลูกเคือยขาวฟางต่าง ๆ ไม่อย่าง
เคือยขาวเหนียวขาวเจ้าขาวเม้าขาวพองเป็นของเคินทาง ถ่วงาสาคูขาวคู้
ขาวตากหลาก ๆ ไม่นอย ที่ใส่น้ำออขอรอยคี่ดำ น้ำผึ้งหวานฉ่ำน้ำตาลหวาน
เจือย เหนือย ๆ แกรอนผอนลงดุงไถ ยักไสยามละวานักหนาซัพซอน อาย
ที่ไหนกินก่อนผอนไวข้างบน ที่ไหนเมื่อจนจะไคกินนาน ๆ จักลงไวข้างล่าง
ต่าง ๆ สารพัด (น. 153)

(ข้อความตอนนี้คัดมาจากกัมพูชก ผู้แต่งคือสำนักวัดสังฆกระจาย เป็นความ
ที่กล่าวถึงเสบียงอาหารที่นางอมิตตดา จักในแกชุกกอนที่จะออกเดินทางไปขอพระราชทาน
ชาลีกันหาจากพระเวสสันดรมาเป็นทาสรับใช้)

.....
.....
.....

5. โอเวลาปานฉนี้กัสัยณห์ คนทั้งหลายเขาเรียกกันกินอาหาร บ้างก็เล่าโลม
ลูกหลาน ให้อาบน้ำและหลับนอน แต่สองบ้งอรของพอนี้ ใครจะปรานีให้มน้ำ
ก็จะตรากร่ำลำบากใจ ที่ไหนจะเดินไคควยพระบาทเปล่า ทั้งโอแควจะแฉก
เผาไฟพุพอง จะชอกช้ำคล้ำเป็นหนองลงลามไหล สองสุริยวงศ์ตั้งแต่ว่าจะ
ทรงกันแสงให้ สุกอาลัยของพอแล้วที่จะติดตาม (น.251)

(ข้อความตอนนี้ คัดมาจากกัมพูมาร ผู้แต่งคือ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็น
ความที่กล่าวถึงความคิดของพระเวสสันดร เมื่อเห็นชุกกุดกระชากพุดี ชาลี กันหา ที่พระ
องค์พระราชทานให้เป็นทานแล้ว ไปทอนหาพระพักตร์)

.....
.....
.....
.....

6. เสมือนหนึ่งพรานเบ็ดมาตีปลาที่หน้าไซ บรรดาปลาจะเข้าไปให้แตกฉาน ตัว
เราผู้ทำทานเหมือนตัวปลา พระโพธิญาณในกายหน้า นั่นคือไซ ปรารถนาจะ
เข้าไปจึงยกพระลูกให้เป็นทานบารมี พระลูกรักทั้งสองศรีตั้งกระแสดินธุ
พรานหม่นประมาทหม่นมาคำตี เสมือนกระทุมวาริให้ปลาตื่น (น.252)

(ข้อความตอนนี้คัดมาจากกัณฑ์กุมาร ผู้แต่งคือเจ้าพระยาพระคลัง(หน) เป็นข้อความที่กล่าวถึงความคิดของพระเวสสันดร เมื่อเห็นการกระทำที่หยาบชาพารุณของชูชกต่อชาลีและกัณหา)

.....
.....
.....
.....

7. ควรจะส่งสารเอยควยคนหว่าใหญ่ไกลอาราม งามควยกึ่งงานประกวดกัน
ใบช่อมะขามขอเป็นฉัตรขึ้นคั้งฉัตรทอง แสงพระจันทร์คืนส่องตองน้ำค้างที่
ซังให้ไหลลงหยดยอย เหมือนหนึ่งน้ำพลอยพรอย ๆ อยู่พราย ๆ ตองกับแสง
กรวดทรายที่ไต่คนอรามวามวาวดูเป็นวงแวว คั้งบุคคลเอาแก้วมาระแนง
แกลงมาปรายไปรย โรยรอบปริมณฑลก็เหมือนกัน งามคั้งไม่ปาริชาติใน
เมืองสวรรณมาปลุกไ้ว (น. 282-3)

(ข้อความตอนนี้คัดมาจากกัณฑ์มัทรี ผู้แต่งคือเจ้าพระยาพระคลัง(หน) เป็นข้อความที่กล่าวถึงปาริเวณยรรณศาลาของพระเวสสันดรในยามกลางคืน)

.....
.....
.....
.....

8. โอเจ้าดวงสุริยันจันทร์ทั้งคู่ของแม่เอย แม่ไม่รู้เลยว่าเจ้าจะหนีพระมารคาไป
สู่พาราไลไม่รู้ที่ หรือจะขามนที่ทะเลวนหิมเวศประเทศคินแดนใด ธารุแจ่ง
ประจักษ์ใจแม่จะตามเจ้าไปจนสุดแรง (น. 286)

(ข้อความตอนนี้คัดมาจากกัณฑ์มัทรี ผู้แต่งคือ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นคำกล่าวถึงลูกของพระนางมัทรี ขณะที่กำลังติดตามหาลูกในป่า)

.....
.....
.....
.....

9. เจ้ามารตายจากพี่ไปในวงวัด เจ้าจะเอาป่าช้านี้หรือมาเป็นป่าช้า จะเอาพระบรรณศาลานี้หรือเป็นบริเวณพระเมรุทอง จะเอาแต่เสียงสาธิตกานรำร่อนนั้นหรือมาเป็นกลองประโคมใน จะเอาแต่เสียงจักจั่นและเรไรอันรำร่อนนั้นหรือมาตางเตรสังข์และพิณพาทย์ จะเอาแต่เมฆหมอกในอากาศนั้นหรือมากันเป็นเพดาน จะเอาแต่ยุงยางในป่าพระหิมพานต์มาตางฉัตรเงินและฉัตรทอง จะเอาแต่แสงพระจันทร์อันดุจด่องมาตางประทีปแกวงามโอภาส

(น. 288)

(ข้อความตอนนี้คัดมาจากกัณฑ์มัทรี ผู้แต่งคือ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นข้อความที่กล่าวถึงความคิดของพระเวสสันดร เมื่อเห็นนางมัทรีถึงแก่วิสัญญาภาพ)

.....
.....
.....
.....

10. สรรแต่หาญสารตัวเหี่ยม เหี่ยมขางมารทานขางหมื่น พันโถมศึกยี่กทนศร รอนงาสายรายเงยเศียร เรียนเชิงสูรขุนสาร รานพาแหงแรงบดอย รอยคนหนีร้ขึ้นหนา ชาติกยลชนสยอง (น. 349)

(ข้อความตอนนี้คัดมาจากกัณฑ์มหाराช พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ
ปรมาธิบดีชิโนรส เป็นข้อความที่กล่าวถึงกองทัพของพระเจ้ากรุงสยามที่จัดไปรบพระเวสสันดร
และพระนางมัทรีกลับมาครองบ้านเมือง)

.....
.....
.....
.....

เอกสารประกอบการอ่านรายยาวมหาเวสสันดรชาดกกับชุมชนและกัมมัตถ์
เพื่อศึกษามโนทัศน์และหลักเกณฑ์ทางวรรณศิลป์

ความรู้เบื้องต้นในการพิจารณาวรรณศิลป์

การศึกษาวรรณศิลป์เป็นจุดมุ่งหมายซึ่งเข้าถึงแก่นแท้ของวรรณคดี ทั้งนี้ เพราะวรรณคดีเป็นศิลปะ การศึกษาวรรณคดีจึงควรตั้งจุดประสงค์ซึ่งสำคัญที่สุดคือ เพื่อศึกษาศิลปะมุ่งค้นหาความงาม ความไพเราะ ความละเอียดละไม สัดส่วนที่เหมาะสม และความผสมผสานกลมกลืนขององค์ประกอบทั้งหมดทั้งน้อยและใหญ่ที่รวมกันเข้าเป็นรูปแบบของวรรณกรรม การศึกษาวรรณศิลป์นี้เป็นส่วนที่สำคัญในการศึกษาวรรณคดี

การพิจารณาวรรณศิลป์ คือพิจารณากลวิธีใดแก่

1. กลวิธีการดำเนินเรื่อง
2. กลวิธีการสร้างบทบาทตัวละคร
3. กลวิธีการแสดงอารมณ์ของผู้แต่ง
4. กลวิธีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้แต่งรวมทั้งข้อความรูปร่างประการที่ผู้อ่านอาจได้รับ
5. กลวิธีการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหาร เพื่อให้เกิดอารมณ์

1. กลวิธีการดำเนินเรื่อง การดำเนินเรื่องของวรรณคดีที่แสดงวรรณศิลป์อาจมีลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 มีกลศิลป์ในการสร้างเรื่องให้เกิดความสมบูรณ์ วรรณคดีที่มีความสมบูรณ์นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

1.1.1 การมีรูปและเนื้อหาเหมาะสมกัน รูปหมายถึงเป็นนิยายหรือนิราศหรือลิลิต ฯลฯ รวมทั้งจะใช้ร้อยแก้วหรือแบบคำประพันธ์ชนิดใด เนื้อหาหมายถึงเนื้อเรื่องรวมทั้งข้อคิดเห็น อารมณ์ คติ และความรู้อื่นๆ

1.1.2 สิ่งประกอบกันเป็นเนื้อหาภายในเรื่อง เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร และแนวความคิดอื่น ๆ จะต้องไม่ขัดแย้งภายในงานชิ้นนั้น

1.2 มีกลศิลป์ในการสร้างเรื่องและดำเนินเรื่องให้เกิดความสมจริง ความสมจริงนั้น หมายความว่าเนื้อเรื่องของวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ มีลักษณะที่โน้มนำให้ผู้อ่านเชื่อว่าอาจเป็นจริงได้

1.3 มีกลศิลป์ในการลำดับเหตุการณ์ในเรื่องให้สับต่อกันไปเป็นทอด ๆ โดยแต่ละตอนมีความสัมพันธ์กัน ไม่มีตอนใดที่แยกหลุดออกไปจากเนื้อเรื่องโดยไม่สอดคล้องประสานกับตอนอื่น ๆ

1.4 มีกลศิลป์ในการดำเนินเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านใคร่ที่จะติดตามเรื่องอยู่ตลอดเวลา ด้วยการเร้าใจผู้อ่านให้เกิดความตึงเครียดในขณะที่กำลังอ่านว่าเหตุการณ์ต่อไปจะเป็นอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้น ผู้เขียนมีวิธีที่จะคลี่คลายปมของเรื่องอย่างไร

1.5 มีกลศิลป์ในการดำเนินเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับท้องเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกอันใดก็ตาม

1.6 มีกลศิลป์ในการดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพ มีผลทำให้เข้าถึงอารมณ์ของผู้แต่งหรือตัวละคร

2. กลวิธีการสร้างบทบาทตัวละคร การสร้างบทบาทตัวละครที่มีลักษณะเป็นวรรณศิลป์จะเห็นจากข้อต่อไปนี้

2.1 มีกลศิลป์ในการที่จะทำให้อ่านรับได้บทบาทของตัวละครในเรื่องอาจมาจากบทบาทของบุคคลในชีวิตจริง ผู้อ่านจะสังเกตได้จากพฤติกรรมและสภาพอารมณ์ของตัวละคร ก็จะมีกลวิธีที่จะทำให้ตัวละครเกิดอารมณ์ต่าง ๆ เมื่อตัวละครในเรื่องมีการประทะสัมพันธ์กัน

2.2 มีกลศิลป์ในการเร้าความรู้สึกของผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับความรู้สึกของตัวละคร

2.3 มีกลศิลป์ในการแสดงบทบาทของตัวละครแต่ละตัวที่มีผลทำให้เรื่องดำเนินไปไค้และทำให้อ่านสนใจในบทบาทของตัวละครเหล่านั้นตลอดเรื่อง

2.4 มีกลศิลป์ในการแสดงอุปนิสัยของตัวละครด้วยการให้อ่านสังเกตได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครเหล่านั้น พฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งจากการกระทำและการกล่าวควยวาจา

3. กลวิธีการแสดงอารมณ์ของผู้แต่ง นักวรรณคดีส่วนใหญ่ยกย่องและถือว่าอารมณ์เป็นส่วนสำคัญของงานเขียนที่เป็นวรรณศิลป์ การแสดงอารมณ์ของผู้แต่งในวรรณคดีมีอยู่ 2 ประเภทคือ

3.1 การแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกของผู้แต่งโดยตรง เช่นในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ในตอนต้น ผู้แต่งได้ออกว่าแต่งวรรณคดีเรื่องนี้เพื่อสกุติพระมหาภักษิตรีย์ ผู้แต่งได้เลือกใช้ชื่อย่อคำที่แสดงความครึกครื้นใจของตน

"เสจรเสวยสวรรยเยศอ้าง
 เยนพระยศปุ่นเคื่อน
 เกษมสุขสองสมบุรณ
 สว่างทุกชทุกขเรศหลา

โอยสุริย สรวงธา
 เคนท่า
 บานทวีป
 แผลงลวนสร เสรอญู ฯ"
 (ลิลิตตะเลงพ่าย)

3.2 การแสดงความรู้สึกของผู้แต่งผ่านตัวละคร เช่นในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี เมื่อโจรสลัดหนึ่งแสดงความรักต่อนางสุวรรณมาลี แสดงว่าเป็นแบบโจรสลัดอวดตัวว่าดีและซุกขวย เป็นวิธีที่ทำให้ผู้อ่านยอมเกิดทั้งความรังเกียจและขบขัน แสดงอารมณ์ขันของสุนทรภู่

"ไม่อวดอ้างอย่างพีนะเจ้า
 อยานิ่งนิกบิกบิ่นทำมันตั้ง
 จงมันผอนออนนอมขอมควยพี
 เคาะพนักพนักหนามาขางบน

กับฉัวเกาเห็นเปรียบเทียบไม่ถึง
 ถึงจะอิ่งอ้อไปก็ไมพ่น
 เสียดี้ดีจะไคยัคเป็นพีษณด
 ช่วยถอนชนรักแรพีที่เถิดนาง"
 (พระอภัยมณี)

4. กลวิธีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้แต่ง รวมทั้งขอความรูปร่างประการที่ผู้อ่านอาจได้รับ

วรรณคดีไทยเป็นวรรณคดีที่แสดงความรู้สึก มิใช่วรรณคดีที่แสดงความคิดเห็น วรรณคดีไทยไม่ค่อยเสนอปัญหาที่จะนิยมศิลปะการช้อยคำ ถ้าเป็นการแสดงความคิดเห็นก็แสดงโดยมิได้เจาะจง เมื่อกวีเกิดความคิดขึ้นมากก็ปล่อยความคิดลงไปในบทประพันธ์ การแสดงความคิดเห็นของผู้แต่งจะแสดงได้ดีในวรรณคดีที่เป็นร้อยกรอง ร้อยกรองเป็นพาหะของความคิดที่ลึกซึ้งได้ และเป็นพาหะของความคิดสามัญก็ได้

การสอดแทรกความคิดเห็นในวรรณคดี เช่น ในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย กวี
ได้แสดงความสามัคคีของชาติไว้ทั้งสองตอนด้วยกัน

ตอนแรกคือ เมื่อพระนเรศวรและพระเอกาทศรถ ตรัสถามหม้ออำมาตย์น้อยใหญ่ว่า
ควรจะต้องไปรับศึกพระมหาอุปราชาในพระนครหรือนอกพระนคร เมื่อหม้ออำมาตย์กราบบังคม
ทูลว่าควรจะไปรับศึกนอกพระนคร พระนเรศวรและพระเอกาทศรถก็ตรัสว่า

"สุตริกัตรงหมาย เหมือนตรี ฎนา
ทริบต่างกันตอง ตอนน้ำใจตุ

(ลิลิตตะเลงพ่าย)

ตอนนี้แสดงว่าประมุขกับผู้อยู่ช่วยยอมปรึกษากันและกล่าววาจาอ่อนปรนแก่กัน
อีกตอนหนึ่งก็คือ ในตอนสุดท้ายของเรื่อง ผู้แต่งได้กล่าวไว้ว่าคนไทยเห็นอกับ
ไทยไตโอนอ่อนเข้าหากัน นี่ก็แสดงความสามัคคีของชาติไทย

5. กลวิธีการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหาร ในที่นี้จะแบ่งกล่าวแยกออกเป็น 2 ภาค คือ กลศิลป์
ในการใช้ถ้อยคำ และกลศิลป์ในการใช้สำนวนโวหาร

5.1 กลศิลป์ในการใช้ถ้อยคำ คำมีบทบาทสำคัญในการสร้างมโนภาพ และทำให้
ผู้อ่านเข้าถึงจินตนาการอันซับซ้อนของกวี วิธีการใช้ถ้อยคำให้เกิดวรรณศิลป์มีดังนี้

5.1.1 การเลือกใช้ถ้อยคำที่มีเสียงเหมาะแก่บรรยากาศและอารมณ์

ก. อารมณ์รัก ในการบรรยายอารมณ์ชนิดนี้ กวีจะใช้ถ้อยคำที่มีเสียง

อ่อนหวาน ละมุนละไม นุ่มนวล เช่น

"แต่ความรักนั้นประจักษ์ในดวงจิต นิมสนิทจงเชื่อน้ำใจพี่

จะยากเย็นเป็นตายร้ายดี

ไม่ทอดทิ้งมารศรีจะติดตาม"

(พระราชนิพนธ์ เงามะป้า)

ข. อารมณ์โศกเศร้าสงสาร ในการบรรยายอารมณ์ชนิดนี้ กวีจะใช้

ถ้อยคำที่มีเสียงเน้นนำบ ย่ำเยือกเย็น โหยหวน เช่น

"กำสรวลสุคติพรอง

เจ็บปมปิ่นพิศมต้อง

พางม้วยเมื่อมรณ

แมเอย ฯ"

(ลิลิตตะเลงพ่าย)

ค. อารมณ์โกรธแค้น หึงหวง ในการแสดงอารมณ์ชนิดนี้ กวีจะใช้
ถ้อยคำที่มีเสียงกระชั้นกระชาก กระแทกกระทั้น มีเสียงสั้นและ
หนัก เช่น

"กระนั้นแลสมช่อวารันทอง เจ้าแปคน้ำทำนอง เน้อษัตริย์
จะพุกออกกล้วคอกจำปาพลัด คว้าคำคัตวันนั้นเป็นมันคง"
(เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน)

ง. อารมณ์สุขชื่นชมยินดี ในการบรรยายอารมณ์ชนิดนี้ กวีจะใช้
ถ้อยคำที่มีมโนวลแจ่มใส เช่น

"ยามเย็นเด่นรำสำราญ สังกีตขับชาน
มันเหิงละเลิงกลางแปลง
อาทิตย์คึกคอกไม้แผง จันทรเห็นเคบแคง
คังลอบมาเล็งแลเรา"

(พระราชนิพนธ์ เงาะป่า)

5.1.2 การเลือกใช้ถ้อยคำง่าย ๆ มีความหมายชัดเจนเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง
เช่น

"ทุกสิ่งสรรพเสร็จสรรพสำหรับเดินทาง ทั้งถูกเคี้ยวข้าวฟ่างต่าง ๆ
ไม้อย่างเคี้ยว ข้าวเหนียวข้าวเจ้าข้าวเม้าข้าวพองเป็นของเดินทาง
ถ่วงสาธุข้าวตูข้าวตากหลากหลาย ๆ ไม่นอย ที่ใส่น้ำออยอรอยก็ดำ น้ำผึ้ง
หวานฉ่ำน้ำตาลหวานเจือย เหนื่อย ๆ แกรอนนอนลงงูได้"

(รายยาว มหาเวสสันดรชาดก)

5.1.3 การเลือกใช้คำที่มีเสียงเสนาะ มีลีลาของการใช้คำที่มีเสียงสูงต่ำ
สั้นยาว หนักเบา เป็นเสียงที่สละสลวย เช่น

"น้ำนั้นคั้นคุดพุง เป็นล่องฟองฟุ้งคังผอยผน
บ้างคาคโคนโจนมาแต่เบื้องบน ไหลหลังถึงคนลงทองธาร"
(พระราชนิพนธ์ อีเหนา)

5.1.4 การเลือกโชถอยคำที่มีเสียงสัมผัส มีศิลปะการเล่นคำ เล่นอักษร
ซ้ำคำ มีการหยุดแบ่งจังหวะออกเป็นช่วง ๆ หรือตอน ๆ สลับกัน
ไป เช่น

"ไถขั้นกระชั้นน้ำน้อย
เห็นนางนวลนิกนวลนิกา
เบญจวรรณเหมือนวันที่เข้าเฝ้า
นกกะแลแลลพิชัศครวญ

บุทรงเรียวร้องรับจับพิศณา
นวลกัศรานอง ลอองนวล
ไม่เห็นเจ้าต้องใจฤทัยหวาน
แลตามทราวมสงวนจนลับตา"
(พระราชนิพนธ์เรื่อง อีเหนา)

5.1.5 การเลือกโชถอยคำที่เลียนเสียงธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านมีมโนภาพ
หรือเกิดจินตนาการคล้อยตามไปกับท้องเรื่องได้ เช่น

"เสียงเน่อนกัร่าร้องสำราญรัง เรียบกุกุขยั่นขั่น ทั้งจักจั่นพรรณ
ดองในเรไรร้องอยู่หึ่ง ๆ ะเรื้อยโรย โยยสำเนียงคังเสียงสังคีต
ขับประโคมไพเราะ"

(รายยาวมหาเวสสันดรชาดก)

5.2 กลศิลป์ในการใช้สำนวนโวหาร มีลักษณะดังต่อไปนี้

5.2.1 การใช้สำนวนโวหารที่ประกอบด้วยรสวรรณคดีทั้งเก้ารสตามหลัก
อลังการศาสตร์ คือ

ก. ศฤงคารรส	คือรสแห่งความรัก
ข. กรุณารส	คือรสแห่งความเมตตากรุณา
ค. รุทธรส	คือรสแห่งความโกรธ
ง. อัปฤถธรส	คือรสแห่งการอัสจรรย์ใจ
จ. ศานติรส	คือรสแห่งความสงบ
ฉ. วีรรส	คือรสแห่งความกล้าหาญ
ช. หาสยรส	คือรสแห่งความขบขัน
ซ. ภยานกรรส	คือรสแห่งความกลัว
ณ. พীกัศสรส	คือรสแห่งความเกดีย์คซัง

5.2.2 การใช้สำนวนโวหารที่มีลักษณะเป็นอุปมาอุปไมย หรือจะเรียกว่าเป็นความเปรียบก็ได้ เป็นโวหารที่ก็นำเอาสิ่งสองสิ่งมาเปรียบเทียบกัน แต่สิ่งทั้งสองเป็นคนละเรื่องกัน มักใช้คำว่า คึง เช่น เหมือนในโวหารนั้น ๆ แต่บางทีก็ไม่ต้องใช้คำเหล่านี้มีลักษณะเป็นคำเปรย เช่น

"เมื่อแรกเชื่อว่าเนื้อที่บิณฑิต
กาลดวงวาหงส์ให้ปลงใจ
คิดว่าหงส์เราจึงหลงควยลายยอม
คงรักถิ่นมัจฉินที่ไม่คลาศคลา

มาแปรเป็นพลอยหุงไปเสียได้
ควยมิไค่คูหงอนแตกอนมา
ช่างแปลงปลอมทวงที่คืนักหนา
ครันลับตาฝูงหงส์ก็ลง โคลน"

(เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน)

5.2.3 การใช้สำนวนโวหารที่เป็นสัญลักษณ์ คือการใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม แทนนามธรรม เช่น ไข่คอกไม้แทนหญิงงาม น้ำค้างมักใช้แทน ความบริสุทธิ์ เป็นต้น ตัวอย่างสำนวนที่ใช้สัญลักษณ์ เช่น

"โอ้เจ้าดวงสุริยันจันทราทั้งคู่ของแม่เอ๋ย
แม่ไม่รู้เลยว่าเจ้า
จะหนีพระมารดาไปสูพาราไค่ไม่รู้ที่
หรือจะข้ามนทีทะเลวนทิมเวศ
ประเทศดินแดนใด ถ้ารู้แจ้งประจักษ์ใจแม่ก็จะตามเจ้าไปจนสุดแรง"

(ภายยาวมหาเวสสันดรชาดก)

5.2.4 การใช้บรรยายโวหาร บรรยายฉาก พฤติกรรมของตัวละคร เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องอย่างละเอียดชัดเจน จนผู้อ่านเกิดมโนภาพ เช่น

"เจ้าโมราसानพราหมณ์ก็เขี้ยว
พอเหี้ยวมาเห็นหน้านางพี่เลี้ยง
มาบอกความพราหมณ์คอยกระซิบ
พอไปพูดกับเขา ลนก็เป็นไร

กำลังเพียรพันดินไค่ยื่นเสียง
เอาจอบเหวี่ยงไว้กับที่ควยคิใจ
คงตายรามมันคงอย่าสงสัย
ดูท่าทางนางในจ่านรจา"

(พระอภัยมณี)

5.2.5 การใช้พรรณนาโวหารในการพรรณนาความรู้สึก เช่น

"โอ้พระพายชายกลิ่นมาร์จวน
รินรินชื่นจิตที่จำได้
ในสถานพิมานสิมพลี
นิจจาเอยจากเขามาเจ้ควัน
ดูว่าใครแนบของประคองกาย

หอมหวานนาสาเหมือนกา
เหมือนเมื่อไปรวมภิรมย์สมศรี
กลิ่นยังซาบทรงฟุ้งทั้งวรกาย
กลิ่นสุดกันขรสรินก็เหือดหาย
กลิ่นสายสวาทซาบดูราม่า"
(กาที่กลอนสุภาพ)

5.2.6 การใช้สำนวนโวหารที่ทำให้เกิดจินตนาการ เช่น

"พอข้าพเจ้าเห็น ก็ออกอุทาน เพราะมองไปทางหัวเดียวแมงคางคาก็เห็นกรงโกสุมที่ดูงดงามมาก เห็นกำแพงปราการ บ้านเรือน สลับ-สลับดูเป็นลมหลิ้น มีเชิงเทิน ทาน้ำ ท่าเรือ ทองแสงแดดในเวลาอัสดง ดูประหนึ่งว่าเป็นเมืองทอง ส่วนยอดปราสาทที่เป็นทองแท้ ก็ส่งแสงดูคงว่ามีอาทิตย์อยู่หลายดวง ควันไฟสีค่าแสงพลุ่ง ๆ ขึ้นจากกุ่มลานเทวดสถาน ถัดลงไปข้างล่างริมฝั่งน้ำ เห็นควันสีเขียวออนลอยขึ้นมาจากอสุภที่กำลังเภา ในลำน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งฉายเงาแห่งสถานต่าง ๆ ลงไปเห็นกระเพื่อม ๆ มีเรือน้อยใหญ่นับไม่ถ้วน มีใบและธงทิวสีต่าง ๆ แลดูงามตา ทรงทาน้ำเห็นอยู่ไกล ประชาชนอาบน้ำอยู่มากมาย นาน ๆ ได้ยินเสียงคนพูดดังหึ่ง ๆ คล้ายเสียงผึ้ง"

(กามนิต)

การอ่านกวีนิพนธ์เพื่อให้เกิดวรรณศิลป์

การอ่านกวีนิพนธ์เพื่อที่จะศึกษาวรรณศิลป์นั้น ควรอ่านออกเสียง เพราะจะทำให้รสไพเราะเต็มคำ ทั้งทางลำนำและทางสัมผัส ทำให้เกิดความพึงพอใจ ความไพเราะจะเกิดขึ้นต่อเมื่อได้ยินเสียง ถ้าจะอ่านในใจก็ต้องทำเสียง ซึ่งหมายถึงต้องมีการเว้นจังหวะเน้นเสียง แฉกเสียง ฯลฯ เพราะรสของวรรณคดีอยู่ที่เสียงของถ้อยคำ

ปิยะวรรณ สุขารัตน์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

9 กันยายน 2518

มโนทัศน์และหลักเกณฑ์ทางวรรณศิลป์ที่ได้รับจากการอ่าน รัชชวาทมหาเวสสันดร

ชาคก กัณฐชก

1. กลวิธีการดำเนินเรื่อง

.....
.....
.....

2. กลวิธีการสร้างบทบาทตัวละคร

.....
.....
.....

3. กลวิธีการแสดงอารมณ์ของผู้อ่าน

.....
.....
.....

4. กลวิธีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้อ่าน รวมทั้งขอความรู้อย่างประการที่ผู้อ่านอาจได้รับ

.....
.....
.....

5. กลวิธีการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารเพื่อให้เกิดอารมณ์

.....
.....
.....

มโนทัศน์และหลักเกณฑ์ทางวรรณศิลป์ที่ได้รับจากการอ่าน ภาษามหาเวสสันดร

ชาคก กัณฑ์ที่

1. กลวิธีการดำเนินเรื่อง

.....
.....
.....

2. กลวิธีการสร้างบทบาทตัวละคร

.....
.....
.....

3. กลวิธีการแสดงอารมณ์ของ ผู้แต่ง

.....
.....
.....

4. กลวิธีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้แต่ง รวมทั้งข้อความรูปร่างประการที่
ผู้อ่านอาจได้รับ

.....
.....
.....

5. กลวิธีการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารเพื่อให้เกิดอารมณ์

.....
.....
.....

ภาคผนวก ข.

คำชี้แจง

บทเรียนที่แนบมานี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "การสอนมโนทัศน์และหลัก-
เกณฑ์ควมการวิเคราะห์รายยาวมหาเวสสันดรชาดกในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา
ชั้นสูง" ("The Teaching of Concepts and Principles by Analyzing Raiyau
Maha Vessantara Jataka at the Upper Certificate of Education
Level.") จุดมุ่งหมายของบทเรียนนี้คือ เพื่อเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งของครูในการสอนอ่าน
วรรณคดีเรื่อง รายยาวมหาเวสสันดรชาดก

โดยที่ได้พิจารณาว่า ท่านเป็นผู้หนึ่งที่สนใจและมีความสามารถทางด้านการเรียน
การสอนวรรณคดีไทย ดังนั้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน
กรุณาประเมินค่าและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทเรียนนี้ตามหัวข้อข้างล่างหรือตามที่ท่านเห็น
เหมาะสม กราบขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านครั้งนี้เป็นอย่างสูง

ปิยะวรรณ สุชาร์ตัน

แบบประเมินค่าบทเรียนวรรณคดีเรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

1. เนื้อหาของบทเรียน

2. ประโยชน์ที่จะมีต่อครูในการสอนวรรณคดีระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง

3. ประโยชน์ที่คาดว่านักศึกษาจะได้รับจากบทเรียนนี้

4. ขอบกพร่องของบทเรียน

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบประเมินคาบทเรียนวรรณคดีเรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

1. เนื้อหาของบทเรียน การตั้งวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายตามที่บทเรียนนี้ กำหนดไว้ เป็นลักษณะการศึกษาวรรณคดีที่ถูกต้องและเป็นการหาประโยชน์จากวรรณคดีไคลสม คาศของวรรณคดี เนื้อหาของบทเรียนละเอียด ให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ถี่ถ้วน มีแนวทาง ที่ดี แต่ควรปรับปรุงขอบกรอบเล็กน้อย (ตามความเห็นของผู้ประเมิน ขอให้วิเคราะห์ก่อน)

2. ประโยชน์ที่จะมีต่อครูในการสอนวรรณคดีในสถาบันฝึกหัดครูระดับ ป.กศ.สูง

2.1 ครูจะได้รับรสของวรรณศิลป์จากวรรณคดีเรื่องนี้ เมื่อครูเริ่มศึกษาทำ ความเข้าใจอย่างแท้จริงตามแนวทางที่บทเรียนนี้เสนอแนะ

2.2 ครูสามารถเปลี่ยนแนวทางการสอนวรรณคดีไปสู่วิธีการที่ถูกต้องและได้ผล สมคุณค่าของวรรณคดี โดยเฉพาะครูจะมีความชวนชววยเพิ่มขึ้นในการศึกษาและเตรียมงาน สอนเรื่องนี้

2.3 ครูได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตามแนวทางที่บทเรียนเสนอแนะ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ เมื่อครูมีความรู้ที่จริงก็มีความมั่นใจในการสอนของตน

2.4 การศึกษาร่วมงานและการจัดกิจกรรมระหว่างครูกับนักศึกษา จะทำให้มี ความเข้าใจดีขึ้นระหว่างผู้สอนผู้เรียน

2.5 ครูเองอาจได้รับความรู้ความคิดเพิ่มเติมจากการศึกษาเพิ่มเติมของ นักศึกษา นับว่ามีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดซึ่งกันและกัน ทำให้การสอนและการ เรียนเป็นการเสริมสร้างภูมิปัญญาของทั้งสองฝ่ายให้องกงามสมกับที่วรรณคดีเป็นทรัพย์ทาง ปัญญาอย่างแท้จริง

2.6 ครูสามารถวัดผลการศึกษาจากการปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมงาน ความตั้งใจจริง ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับได้ตลอดเวลา โดยพิจารณาจากการร่วมงานของ ผู้เรียน

2.7 ครูสามารถสร้างทัศนคติอันดีงามต่อวรรณคดีให้เกิดแก่นักศึกษา ในเมื่อ ครูได้เข้าใจวิถีทางของวรรณคดีเรื่องนี้ และสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ได้

2.8 ครูได้รับแนวทางในการสอนวรรณคดีเรื่องนี้ และนำไปใช้เป็นแนวทางในการสอนวรรณคดีเรื่องอื่น

3. ประโยชน์ที่คาดว่านักศึกษาจะได้รับจากบทเรียนนี้ นักศึกษาจะได้รับประโยชน์ เช่นเดียวกับครูในข้อ 1 - 3 - 4 - 5 - 7 - 8 และที่สำคัญคือ

3.1 นักศึกษามีโอกาสเรียนวรรณคดีอย่างใหม่ปัญญา มีใช้รับฟังอย่างเดียว การศึกษาเพิ่มเติมนำความรู้ความคิดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนกัน รับฟังเหตุผลของผู้อื่นเสมอ เหตุผลของตน คิดวินิจัยปัญหาในประเด็นที่เห็นขัดแย้งกัน การตัดสินใจรับความคิดเห็นที่ประชุมเห็นชอบ หรือโดยไตร่ตรองแล้วเห็นด้วยตนเอง เป็นการฝึกสติปัญญา ฝึกอุปนิสัย ฝึกการดำรงชีวิตในสังคมที่เหมาะสม นักศึกษาจึงไม่เพียงแต่ได้รับความรู้และบทเรียนอย่างเดียว แต่ได้ประโยชน์ทางสังคมศึกษาอีกมากประกอบจากการเรียนและการสอนตามแบบนี้

3.2 การทำกิจกรรมประกอบเป็นการเสริมสร้างความสนใจในการเรียน ทำให้นักศึกษาไม่เบื่อหน่ายการเรียน

3.3 การได้ร่วมกิจกรรมด้วยตนเองก็ดี เช่น แสดงละคร หรือมีผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกิจกรรมนั้น เช่น มีผู้เชี่ยวชาญมาแหล่ ช่วยให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จากผู้ที่มีชีวิตมาก่อน เป็นการรับสืบทอดความคิดในสังคม เพื่อนักศึกษานำมาวิเคราะห์ วินิจฉัยและนำไปใช้เป็นความรู้ต่อไป

3.4 การจัดทัศนศึกษา การใช้แผนรูป แผนผัง และอุปกรณ์ประกอบทำให้การเรียนน่าสนใจ และในขณะเดียวกันจะได้รับผลพลอยได้ คือความชื่นชมในสุนทรียภาพของสมบัติวัฒนธรรมของชาติสาขาอื่น เช่น การให้ดูภาพเขียนผนัง หรือภาพจิตรกรรมผนังเรื่อง ซากด ก็ จะเห็นความงดงามและความเจริญทางศิลปกรรมสาขาจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนจิตวิถียามวลชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

4. ขอบกพร่องของบทเรียน

4.1 ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสมัยใหม่ รู้กันแต่วงการศึกษาที่มีความรู้วรรณคดีวิจารณ์ หรือวิชาเฉพาะกลุ่ม เช่น ถ้าครูจบปริญญาโทเรียนวรรณคดีวิจารณ์มาก่อนก็พอจะเข้าใจมีอันใดด้วยความสะดวก ถ้ามิฉะนั้น ๆ ครูทั่ว ๆ ไปจะต้องตีความในศัพท์วรรณคดีที่คิดขึ้นใหม่ ๆ

และรู้จักกันในเฉพาะวงการ เช่น มโนทัศน์ กลศิลป์ วิจัยชน พฤติกรรมกรเรียนรู ความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม แสดงสาร ฯลฯ คำเหล่านี้คืออะไร หมายถึงอย่างไร จะต้องอธิบาย กลศิลป์ ต่างกับ ศิลป อย่างไร

การใช้คำในที่บางแห่งอาจยังไม่รัดกุม ควรวิเคราะห์หรือกำหนดเสียก่อนว่า ต้องการความหมายอย่างไรแน่ และคำนั้น ๆ ถูกตามที่ต้องการหรือไม่ เช่น คำว่า วัตถุประสงค์ระยะยาว ที่ใช้ Remote aims น่าจะใช้ว่า Long range objectives และวัตถุประสงค์สั้นหรือใกล้ ที่ใช้ Immediate aims น่าจะใช้ว่า Immediate objectives

4.2 การอธิบายความหรือการแนะแนวทางในบางกรณียังไม่ชัดเจน เช่น การกล่าวถึงกลศิลป์ในการดำเนินเรื่อง ในบทเรียนนี้หนักไปทางเล่าเรื่องย่อตามลำดับความ ถ้าจะกล่าวถึง กล ศิลป์ แล้ว ก็จะต้องวิเคราะห์และวิจารณ์ลงไปให้ได้ว่า การที่กวินำเรื่องมาผูกต่อกันเช่นที่ปรากฏ เสนอตัวละครแต่ละช่วงแต่ละตอนของเรื่องเช่นนั้น (แทนที่จะหยิบยกเอาอาการ กริยา บทบาท หรือการแสดงตอนอื่น) ชวนให้เรื่องน่าสนใจหรือทำให้เรื่องมีรสชาตอย่างไร เช่น นางอมิตตคาถูกคำที่ท้าวหน้า ทำไมก็จึงเลือกให้ไปถูกคำที่นั่น ทำไมไม่ให้นางพรหมณีมาคำที่หน้าบ้าน เป็นต้น

4.3 การยกส่วนของภาษา เช่นสำนวนเปรียบเทียบ ควรอธิบายควยว่า เป็นอย่างไร เปรียบแล้วจะเห็นภาพใดดังามอย่างไร คำพรรณนาทำให้รู้ได้ถึงอาการ อย่างไรบ้าง หรือรูปนิสัยอย่างไร ฐุจิใจชูชกอย่างไร การบอกอย่างเดียวนั้นพอ ควรต้องอธิบายควย ครูบางคนอาจไม่เข้าใจบทอุปมาอุปมัยและขอความบางอย่างซึ่งเป็นถ้อยคำโบราณ ไม่ได้เป็นภาษาที่ใช้หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมปัจจุบัน

4.4 ตัวอย่างแบบฝึกหัด การสร้างแบบตอบคำถามแบบปรนัยต้องรัดกุม อยาให้ตอบได้หลายอย่างหรือมีข้อขัดแย้งได้ จะทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้ตอบ

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- 5.1 เพิ่มรายชื่อหนังสืออ่านประกอบที่จำเป็นมากที่สุด 10 เล่ม
- 5.2 เพิ่มรายชื่อหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจรองลงไปอีก 20 เล่ม
- 5.3 อภิธานศัพท์มากไป ควรแนะนำหนังสือในการทำอภิธานไว้ใหม่บทเรียน

5.4 การสร้างแบบฝึกหัด ควรบอกความมุ่งหมายหรือผลที่ต้องการไว้โดย
 สั้งเข้ป เพื่อใ้ผู้ใ้ช้บทเรียนตรึกตรองและจะใ้ได้เป็นแนวทางสร้างแบบฝึกหัดอื่น ๆ ขึ้น อย่า
ลื้ม่วาคูสอนใ้ใ้ช้ใ้ช้ปริญาใ้ทุกคน ครูภาษาใ้ไทยใ้มีแนวทางของตนเองใ้น้อยมาก ควร
 เสริมสร้างใ้โดยใ้ใ้แนวแกเขา

5.5 ข้อควรระวังใ้ในการสร้างบทเรียน ใ้ใ้ค่านึงถึงสภาวะสังคมของใ้ปัจจุบัน
 และอดีต เพราะผู้เรียนใ้ช้บทเรียนเป็นค่นสังคมใ้ปัจจุบัน การสร้างแบบฝึกหัดต้องกำหนดผล
 ที่จะใ้ได้ใ้ในการสร้างความองงตามวัตถุประสงค์ใ้บทเรียนใ้ต้องการ เช่น ค่านศิลปะของ
 ภาษา ค่วยทัศนคติใ้ใ้ประโยชน์สังคม ค่านการดำรงชีวิตของใ้เรียน ค่านรักษาวัฒนธรรม
 ของชาติ ฯลฯ

(ลายเซ็น)

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

แบบประเมินคาบทเรียนวรรณคดีเรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

1. เนื้อหาของบทเรียน มโนทัศน์และการวิเคราะห์ทฤษฎีต่าง ๆ ในกัณฑ์ชูชก ยาวมาก ควรจะได้มีการสรุปหัวข้อเหมือนอย่างที่ทำในกัณฑ์มัทรี เนื้อหาของบทเรียน แยกแยะละเอียดมากจนยากที่จะกำหนดเวลาสอนได้ ความมุ่งหมายของบทเรียน แบบฝึกหัด และแบบทดสอบดีแล้ว ส่วนกิจกรรมประกอบยังน้อยไปเมื่อเทียบกับเนื้อหาที่แยกไว้อย่างละเอียด

2. ประโยชน์ที่จะมีต่อครูในการสอนวรรณคดีในสถาบันฝึกหัดครูระดับ ป.กศ.สูง ถ้าได้บอกไว้ว่าเท่าที่ได้วิเคราะห์มาแล้วจะให้ครูนำไปสอนทุกประเด็นอย่างละเอียด ครูจะต้องรู้จักหยิบยกประเด็นที่เด่นและสำคัญไปสอนให้เหมาะกับเวลา และจัดแบ่งเวลาในการสอนให้ครู ก็จะมีประโยชน์ต่อครูมาก

4. ขอบทরণของบทเรียนนี้ เนื้อหาของบทเรียนไม่สม่ำเสมอ วิเคราะห์กัณฑ์ชูชกละเอียดมากกว่ากัณฑ์มัทรี

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ควรเพิ่มเติมในวัตถุประสงค์ของบทเรียนว่าที่ไม่ได้วิเคราะห์กัณฑ์มัทรีอย่างละเอียดเพราะได้ทำไว้ใหญ่เป็นตัวอย่างแล้วในกัณฑ์ชูชก อนึ่ง ต้องเน้นว่าที่ได้วิเคราะห์ให้ใหญ่เป็นตัวอย่างนี้เพราะต้องการให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับครูที่จะรู้จักหยิบยกประเด็นต่าง ๆ มาสอนให้เหมาะกับเวลาที่กำหนดให้

(ลายเซ็น) สุมน อมรวิวัฒน์

แบบประเมินคำทเรียนวรรณคดี เรื่อง ร่ายยาวมหเวสสันดรชาดก

1. เนื้อหาของบทเรียน จัดทำได้ดี สอดคล้องตามความมุ่งหมายที่ยึดหยุ่นให้นำไปใช้เป็นคู่มือในการสอนระดับต่าง ๆ ได้ ทั้งวัตถุประสงค์ระยะยาว (ไกล) และวัตถุประสงค์ระยะใกล้

2. ประโยชน์ที่จะมีต่อครูในการสอนวรรณคดีไทยในสถาบันฝึกหัดครูระดับ ป.กศ.สูง บทเรียนนี้จะมีประโยชน์ต่อครูอย่างแน่นอน และมีประโยชน์มากด้วย เพราะผู้เขียนได้พยายามแยกแยะให้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างอย่างกระจ่างแจ้งที่สุด โดยเอาหลักเกณฑ์ทางวรรณคดีเข้ามาใช้

3. ประโยชน์ที่คาดว่านักศึกษาจะได้รับจากบทเรียนนี้ บทเรียนนี้จะมีประโยชน์ต่อนักศึกษามากด้วย เหตุผลเช่นเดียวกับในข้อ 2

4. ขอบกพร่องของผู้เรียน

4.1 น่าสงสัยในบุคลิกภาพของชูชก เพราะลักษณะของบุรุษโทษ 18 ประการ น่าจะตองขัดแย้งกับข้อนี้ เรื่องที่ขอทานได้มากดูจะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะผสมผสานทรัพย์สินที่ละน้อย ๆ ไว้นานต่างหาก โปรดทบทวนดูใหม่

4.2 ที่กล่าวถึงคุณยาเพ็ง ดูจะไม่ค่อยเข้ากับเรื่องนี้นัก และคุณยาเพ็งตามเรื่องก็ไม่ใช้คนที่เชื่อคนง่าย โปรดทบทวนหรือทางที่ดีไม่กล่าวถึงเสียเลย

4.3 บทบาทของนางอมิตตาคาดูตามเรื่องแล้วเห็นว่ามิใช่เป็น direct speech ของนางอมิตตา หากเป็นของแม่นางอมิตตาทังสิน

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

5.1 ควรเปลี่ยนการใช้คำบางคำ เช่น "ให้แลเห็น" (ในวัตถุประสงค์ในการเรียนวรรณคดี โดยเฉพาะวรรณคดีรุ่นเก่า) "วางมาด" (ถ้าจะใช้ก็ควรเป็น "วางมาต") "สิ่ง" (และอื่น ๆ ที่แก้ไว้ด้วยตัวคินสอ)

5.2 รูปลักษณะของชูชก (ลักษณะบุรุษโทษ) ความจริงในร่ายยาวมิได้กล่าวไว้ละเอียด แต่เป็นคาถาภาษาบาลี อาจจะแนะนำให้อ่านคำแปลด้านหลังหนังสือมาอธิบายไว้

5.3 ความสมจริง สภาพของหญิงที่ตองตกอยู่ใต้อ่านาจสามี (ในข้อ 1.2.1 ควรเพิ่มเติม เพราะสมัยก่อนหญิงเป็นเช่นนั้นจริง ๆ)

5.4 พฤติกรรมของตัวละคร ควรเพิ่มเรื่องอารมณ์ขันของหญิงสาวบ้านที่
แสดงออกมาทางการพูด "ฉีกไปเป็นเมียท่านตระลาการ" ควรเข้าไปรวมอยู่กับเชิงอรรถ

93

นอกจากนั้น คิดเห็นว่าดีทั้งหมด ขอขอบคุณที่ให้อ่านบทประพันธ์ - บทวิเคราะห์
อันมีค่านี้ อนึ่ง อภิธานศัพท์และการอ่านออกเสียงยังพลาด ๆ อยู่ โปรดแก้ไขให้ดีกว่า
และขออวยพรให้สำเร็จด้วยดี

(ลายเซ็น) เรืองอุไร กุศลาลัย

แบบประเมินค่าบทเรียนวรรณคดีเรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

1. เนื้อหาของบทเรียน มีความละเอียดถูกต้องดีมาก ตรงตามวัตถุประสงค์และครอบคลุมวัตถุประสงค์ได้หมด
2. ประโยชน์ที่จะมีต่อครูในการสอนวรรณคดีระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง บทเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูสอนมาก โดยเฉพาะอภิธานศัพท์ ความรู้เสริมสำหรับครู ตลอดจนถึงประวัติผู้แต่งร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก รวบรวมไว้ได้ดีมาก ละเอียดลเอียด ซึ่งจะช่วยครูสอนได้อย่างดีที่สุด บทเรียนนี้จะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ครูในการสร้างบทเรียนอื่น ทั้งนี้จะทำให้ครูมองเห็นแนวทางในการสอนดีขึ้น
3. ประโยชน์ที่คาดว่านักศึกษาจะได้รับจากบทเรียนนี้ เมื่อครูมองเห็นแนวทางในการสอนดีขึ้น ผลที่ตามมาที่ย่อมจะทำให้ให้นักศึกษามองดูร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกในแง่มุมต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น
4. ขอบกพร่องของบทเรียน
 - 4.1 กิจกรรมในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีแต่การแสดงความคิดเห็นและอภิปราย น่าจะมีวิธีการอื่น ๆ อีก การให้นักศึกษาอ่านหนังสือมาก่อนเข้าชั้นเรียนทุกครั้ง ถ้าทำได้จะดีมาก แต่ตามความเป็นจริงมักทำไม่ได้ และเมื่อนักเรียนไม่อ่านมาก่อนก็ต้องเสียเวลาให้อ่านในห้อง จะมาตามความคิดเห็นในทันทีย่อมทำไม่ได้แน่
 - 4.2 กิจกรรมประกอบดี แต่ไม่แน่ใจว่าจะทำได้ในช่วงเวลาใดเพราะเนื้อหาของวิชาภาษาไทย 11 มีมาก แต่มีเวลาเรียนน้อย เวลาและเนื้อหาไม่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน ถ้าทำได้น่าจะทำในรูปของชุมนุมภาษาไทย หรือจัดบอร์ดภาษาไทยในแต่ละสัปดาห์
 - 4.3 แบบฝึกหัดดี แต่แบบทดสอบมีบางข้อมีลักษณะปฏิเสธซ่อนปฏิเสธอยู่
5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ
 - 5.1 ชั่วโมงที่ 3 และชั่วโมงที่ 4 บทเรียนยาวมาก ต้องเพิ่มเวลาเรียนให้มากกว่านี้จึงจะได้ผลตามความมุ่งหมาย
 - 5.2 เนื้อหาบางตอนควรเพิ่มเชิงอรรถเพื่อจะได้เป็นคู่มือครูที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะตอนที่กล่าวถึง Defense Mechanism ครูบางคนมีความรู้ทางจิตวิทยาบ่อย

จึงควรมีรายละเอียดเพิ่มเติมให้มากกว่านี้

5.3 การเรียงลำดับข้อ น่าจะเรียงแบบฝึกหัดและแบบทดสอบไว้ด้วยกัน
แล้วตามด้วยอภิธานศัพท์และความรู้เสริมสำหรับครู

(ลายเซ็น) สุคนธ์ พิพิธสมบัติ

ภาคผนวก ค.

เปรียบเทียบรายยาวมหาเวสสันดรชาดก กับ เวสสันดรชาดกฉบับภาษามคธ

วัตถุประสงค์ในการเปรียบเทียบ

เพื่อศึกษาให้ทราบว่า รายยาวมหาเวสสันดรชาดก ฉบับที่ใช้เป็นหนังสืออ่านกวีนิพนธ์ของกรมศึกษาธิการ ตั้งแต่พุทธศักราช 2446 (ร.ศ. 121) จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ กวีได้รจนารุ่นโดยคงไว้ให้เหมือนกับฉบับภาษามคธเพียงใด และได้ปรับปรุงตกแต่งให้แตกต่างไปจากฉบับภาษามคธเพียงใดควย เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการศึกษามโนทัศน์ และหลักเกณฑ์ทางวรรณศิลป์จากหนังสืออ่านกวีนิพนธ์ฉบับนี้ต่อไป

สิ่งที่ผู้วิจัยมุ่งพิจารณาเปรียบเทียบนั้นมีอยู่ 2 ภาค คือ

ภาคที่หนึ่ง ภาคเนื้อเรื่อง รายละเอียดที่พิจารณาในภาคนี้ คือ

1. โครงเรื่อง
2. การดำเนินเรื่อง
3. การสร้างบทบาทตัวละคร

ภาคที่สอง ภาคถ้อยคำสำนวนโวหาร รายละเอียดที่พิจารณาในภาคนี้ คือ

1. การบรรยายและพรรณนาความ
2. การใช้สำนวนอุปมาอุปมัย
3. บทสนทนา
4. การเลือกใช้ถ้อยคำ

ในการเปรียบเทียบครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถอ่านภาษามคธด้วยตนเองได้ จึงได้ยืมเอาเวสสันดรชาดก ฉบับพระคัมภีร์ชาดกแปล เล่ม 20 อรรถกถาหมานินยาต ภาค 10 ของสำนักวัดสามพระยา¹ ยืมไว้เป็นแนวทางในการเทียบ ทั้งนี้ โดยได้รับคำรับรองจาก

¹สำนักวัดสามพระยา, พระคัมภีร์ชาดกแปล ฉบับ ส.ว.ส. เล่ม 20 อรรถกถาหมานินยาต ภาค 10 (พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์ศรี, 2493).

พระภิกษุ 2 ท่าน คือ พระมหาเอียน เขมงคโร ป.ธ.6 และพระมหาเสถียร จนฺโทโก

ป.ธ.7 วัดใหม่พิเรนทร์ (ดูภาคผนวก ก. หน้า 318)

ผู้วิจัยได้กำหนดคำเรียกหนังสือ 2 เล่มไว้ดังนี้

1. ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก เรียกว่า "ฉบับร่ายยาว"
2. เวสสันดรชาดกฉบับสำนักวัดสามพระยา เรียกว่า "ฉบับคากาพัน"

ภาคเนื้อเรื่อง

1. โครงเรื่อง โครงเรื่องของทั้งสองฉบับเหมือนกัน แต่รายละเอียดของเรื่องที่แตกต่างกันอยู่บ้างเล็กน้อย ทั้งนี้ ผู้วิจัยคิดว่าเป็นเพราะวัตถุประสงค์ในการแต่งของกวีไทย แตกต่างจากกวีอินเดีย กวีอินเดียเน้นมุ่งแสดงศุภศักร์สเป็นใหญ่ แต่กวีไทยนั้น นอกจากจะมุ่งอานิสงค์ของการให้ทานแล้ว ยังมุ่งให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเพลิดเพลินกับเรื่องนี้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกด้วย

2. การดำเนินเรื่อง วิธีการลำดับขั้นตอนของเรื่องเหมือนกัน แต่รายละเอียดของเรื่องแตกต่างกัน กล่าวได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- 2.1 ลักษณะที่ "ฉบับร่ายยาว" ตัดทอนเนื้อเรื่องบางตอนออกไป
- 2.2 ลักษณะที่ "ฉบับร่ายยาว" เพิ่มเติมเนื้อเรื่องบางตอนเข้าไป
- 2.3 ลักษณะที่ "ฉบับร่ายยาว" คงเรื่องเดิมไว้แต่ได้คิดแปลงถ้อยคำสำนวน

โวหารใหม่

2.1 ลักษณะที่ "ฉบับร่ายยาว" ตัดทอนเนื้อเรื่องบางตอนออกไป

- 2.1.1 ตัดข้อความที่ชาวเมืองสีวิราษฎร์กำหนดให้พระเวสสันดรไปอยู่ที่เขาวงกตออก บอกแต่เพียงว่าให้เนรเทศเท่านั้น
- 2.1.2 ตัดข้อความที่พระเวสสันดร ขออนุญาตบวชต่อพระนางนุสดี ออก เมื่อไปลาพระเจ้าสุชัยและพระนางนุสดีก่อนจะออกจากเมืองสีวิราษฎร์
- 2.1.3 ตัดข้อความพรรณานก 4 หมู่ในป่าหิมพานต์ออก
- 2.1.4 ตัดข้อความบรรยายลักษณะบุรุษโขน 18 ประการของชูชกออก

2.1.5 ตัดข้อความบรรยายลักษณะฝนโบกซรพรรษ ที่ตกลงมา
เมื่อทั้งหกกษัตริย์มาพบกันออก

2.2 ลักษณะที่ "ฉบับร้ายยาว" เพิ่มเติมเนื้อเรื่องบางตอนเข้าไป

2.2.1 เพิ่มเข้าไปเพื่อความละเอียดชัดเจนของเนื้อเรื่อง

ก. การบูชาเพลิงของพระเวสสันดร

ข. บารมีในการบำเพ็ญพรตของพระเวสสันดร

ค. การพรรณาราชสีห์ 4 จำพวกในป่าหิมพานต์

ง. การพรรณาลักษณะของผาชนิดต่าง ๆ ที่นางมัทรี
สรวมได้

จ. ความพรรณาสง่างทรงของนางมัทรีเมื่อเสด็จกลับ
เมืองสีวิราชบุรี

ฉ. การกลับชาติได้อีกแล้วเพิ่มเติมอีกหลายคน ("ฉบับ
คาถาพัน" ได้อีกถึงเฉพาะ ชูชก นางอมิตตคา
เจตบุตร อจตุคาบส พระอินทร์ พระเจ้าสุทนต์
พระนางยุตตี นางมัทรี ชาลี กัณหา และพระเวสสันดร)

2.2.2 เพิ่มเข้าไปเพื่อสอดแทรกความเชื่อ ขนบธรรมเนียม
และประเพณีแบบไทย

ก. บทบาทของพระอินทร์ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน
กล่าวว่าพระอินทร์จะตองอนุเคราะห์ให้ศุภบุรุษผู้บำเพ็ญ
บารมีเพื่อหวังพุทธภูมิ

ข. การจัดหาอาหารของนางอมิตตคาให้แก่ชูชกก่อนที่จะ
เดินทางไปขอพระราชทานกัณหาชาลีจากพระเวสสันดร

ค. การชมแรมบ้านของชูชก

ง. คำสั่งสอนของชูชกต่อนางอมิตตคา

จ. พิธีรับขวัญกัณหาชาลี

- 2.2.3. เพิ่มเข้าไปเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะวรรณคดีเพื่อแสดง
อารมณ์แบบไทย ลักษณะเช่นนี้มีปรากฏอยู่หลายตอน แต่มี
ลักษณะเป็นการขยายความ แต่มีเพิ่มเข้าไปจนเห็นเด่น
ชัดนั้นมีอยู่เพียง 2 ตอน คือ
- ก. คำศัพท์ของกัณฑ์ที่จะไม่ขอเกิดเป็นลูกพระเวสสันดร
อีกต่อไป
 - ข. ถอยคำที่กัณฑ์ชาลีสั่งฝากเทวดาถึงนางมัทรี เมื่อถูก
ชูชกนำตัวไป

3. การสร้างบทบาทตัวละคร เมื่อได้พิจารณาเทียบบทบาทของตัวละครใน
เวสสันดรชาดกทั้ง 2 ฉบับแล้ว พบว่า "ฉบับยาว" ได้เพิ่มบทบาทให้กับตัวละครหลายตัว
ด้วยกัน คือ บทบาทของ พระเวสสันดร นางมัทรี พระนางอุสดี ชูชก เจตบุตร ชาลี และ
กัณฑ์ ดังนี้

3.1 บทบาทของพระเวสสันดร บทบาทที่กวีไทยเพิ่มเข้าไป และสังเกตเห็นได้
เด่นชัดคือ บทบาทที่พระเวสสันดรมีโทสะอย่างมากถึงกับคิดจะทำร้ายชูชกด้วยพระขรรค์ เมื่อ
ชูชกหุบชาลีกัณฑ์หาต่อหน้าพระพักตร์ แต่เพียงชั่วครู่ก็ทรงวางเฉยได้

3.2 บทบาทของนางมัทรี กวีไทยได้เพิ่มลักษณะของผู้มีคารมให้แก่นางมัทรี
ด้วยการสอดแทรกเข้าไปในเหตุการณ์ 2 ตอนด้วยกัน คือ ตอนที่นางมัทรีตรัสโต้ตอบพระเจ้า
สญชัยเพื่อขอติดตามพระเวสสันดรไปเขาวงกต และอีกตอนหนึ่งคือตอนที่ตรัสโต้ตอบ
พระเวสสันดรเมื่อถูกกล่าวหาว่ากลับมามีอาวาสชา เพราะมีัวพละลึงกับชายอื่นในป่า

3.3 บทบาทของพระนางอุสดี กวีไทยได้เพิ่มลักษณะของผู้มีคารมให้แก่พระนาง
อุสดี เช่นเดียวกับนางมัทรี ในตอนที่กล่าวคำศัพท์พระเจ้าสญชัย เมื่อเข้าไปขอพระราชทานโทษ
พระเวสสันดร แต่ต้องผิดหวังเพราะพระเจ้าสญชัยทรงนิ่งเฉย

3.4 บทบาทของชูชก ชูชกเป็นตัวละครที่กวีไทยได้เพิ่มเติมบทบาทเข้าไปมากที่สุด
คือ

- 3.4.1 กวีได้เพิ่มเติมประวัติชูชกเข้าไปอย่างละเอียด ตั้งแต่กำเนิด อาชีพ
จนกระทั่งสาเหตุที่โดนนางมัทรีตักตักมาเป็นภรรยา บทบาทที่เพิ่มเข้า

3.8 บทบาทของชาติ กวีไทยได้เพิ่มลักษณะของเด็กที่ฉลาดและมีความสามารถในการแสดงอารมณ์ให้แกชาติ ในตอนที่กล่าวแก่คำทำนองเหล่าอำมาตย์ข้าราชการต่อพระเวสสันดรที่ยกถูกให้เป็นทาน และอีกตอนหนึ่งคือตอนที่กล่าวตอบเมื่อพระเจ้าสุยชัยศรีเสด็จมาว่าทำไมไม่ปฏิบัติตนดังเกา

ภาคย่อยคำสำนวนโวหาร

เมื่อเปรียบเทียบย่อยคำและสำนวนโวหารระหว่าง "ฉบับศาลาพิน" กับ "ฉบับรายยาว" แล้วพบว่า "ฉบับรายยาว" มีความงดงามประณีตมากกว่า "ฉบับศาลาพิน" มาก ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ในการแต่งแตกต่างกัน ของ "ฉบับศาลาพิน" มิได้เน้นวัตถุประสงค์ทางวรรณศิลป์ดังเช่น "ฉบับรายยาว" จะแสดงให้เห็นความแตกต่างเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การบรรยายและพรรณนาความ ที่นำทั้งสองลักษณะนี้มากล่าวไว้ด้วยกันเพราะว่าในแต่ละข้อความหนึ่ง ๆ จะมีลักษณะทั้งสองอย่างนี้ปนกันอยู่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด ทั้งในข้อความเล่าเหตุการณ์ในเรื่อง กำเนิดและบทบาทของตัวละคร ความรู้สึกของตัวละครหรือบทสนทนาตาม การบรรยายและพรรณนาความเหล่านี้ใน "ฉบับรายยาว" มีความละเอียด ชัดเจน และให้สุนทรีย์รสแก่ผู้อ่านผู้ฟังมากกว่า "ฉบับศาลาพิน" มาก เช่น

1.1 ความที่เจตบุตรเล่าถึงนกที่เขายืนซึ่งเป็นทางผ่านไปเขาวงกตให้แก่

ชูชก

ก. ฉบับศาลาพิน : "จะได้ฟังเสียงร่ำร้องโอดครวญแห่งฝูงนกเหล่านั้น
ซึ่งเป็นดังเสียงบรรเลงเพลงขับอันเป็นทิพย์"

ข. ฉบับรายยาว : "ที่นั่นเป็ดยวมินุก ฝูงวิหคบินไปมา บนพสกษาคิดคอกัน เสียงสนั่นเสนาะต่าง ๆ พลอดกลางอย่างฟังคังเพลง เป็นบรรเลงเสียงขึ้นลง ใครจำนางฟังอย่างไร มักได้ยินไปอย่างนั้น นกกลางพรรณคือโพระก กิ่งคโยกร้องโต้งโต้ง..."

1.2 เหตุการณ์เมื่อพระอินทร์เสด็จมาขอพระราชทานนางมัทรี

ก. ฉบับคาถาพัน : "สลักเทวราชเจาก็ทรงเพศเป็นอย่างพราหมณ์
 สำแดงพระองค์ให้ปรากฏ เป็นนักพรตชั้นอนุ
 ณ เบื้องหน้าแห่งสองกษัตริย์ดังนี้"

ข. ฉบับรายยาว : "เมื่อเวลามีคนนอนธการมีอำนาจปราศไป เพราะ
 อาศัยความอุทัยขึ้นมาของสุริยาภิจจนทลวงกลับมา
 ตามที่เบื้องหน้าตราครีฑ์มีในเขาวงกตบรรพตคั่นนั้น
 ท้าวศกัณทรเทวราชบรมนาถของเทวดาคาวคังส-
 สวรรค์ ก็บิดผันแปลงเพศเป็นพราหมณ์ผู้วิเศษ
 ทรงพรตแต่งตนเป็นเขนคาบสมาปปรากฏแก่สอง
 กษัตริย์"

1.3 ความบรรยายประวัติชุก

ก. ฉบับคาถาพัน : "ยังมีพราหมณ์ผู้หนึ่งนามว่าชุก อยู่ในกาดิงครรัฐ
 คำบดพราหมณ์คามนามว่าทุนวิภูฏ แกล่เลี้ยงชีวิต
 โดยทางภิกขาจารไคทรัพย์ไว้ประมาณร้อยกษาปณ์"

ข. ฉบับรายยาว : "ยังมีพฤชาจารย์พราหมณ์ผู้เฒ่า บังเกิดแก่ตระกูล
 ล้วนหลายัญหุททุกขงค์ สืบสันดานสัมพันธ์พงศ์-
 โภวาทิกชาติ เสามีสันนิवासเคหฐานอยู่ในคาม
 เขตละแวกบ้านทุนวิภูฏคั่นเนื่องกับเมืองกาดิงค-
 ราชภูฏบุรี ฐชิตะแกล่เป็นคนจนอับรีย ไร้อาศิยถึงสุด
 ทุกตะแค้นเคื่องขุนของเข็ญใจ ตะแกล่เที่ยวภิกขา-
 จารไปปานควยเพศสปรก เปรียบควยวนิพกยาจก
 จนจัดทาล เสาคอบประสมประสานทรัพย์ไว้ที่ละน้อย
 ไคถึงร้อยกษาปณ์เป็นลาภตามเข็ญใจ"

1.4 คำรำพันของพระเวสสันดรเมื่อเห็นนางมัทรีถึงแก่วิสัญญาภาพ

ก. ฉบับคาถาพัน : "มัทรีเจ้าตายในที่ไมใช่ฐานะประเทศอันมีบังคับ"

ถ้าเจ้าจักทำกาลกริยาในเขตุนคร จักได้มีการ
บริหารเป็นการใหญ่ ทั้งสองแคว้นแล้วก็จะพึง
หัวนไหว เนื่องแนกกันมาถวายพระเพลิง ก็มีคน
เราอยู่คนเดียวในป่าจักทำไฉน"

ข. ฉบับขยายยาว : "บุญที่น้อยแล้วนะเจ้าเพื่อนยาก เจ้ามาตายจาก
พี่ไปในวงวัด จะเอาปาฐกฐินหรือมาเป็นป่าช้า
จะเอาบรรณศาลาที่หรือเป็นบริเวณพระเมรุทอง
จะเอาแต่เสียงสาธิตกานรัวร้องนั้นหรือมาเป็น
กลองประโคมใน จะเอาแต่เสียงจักจั่นและเรไร
อันรัวร้องนั้นหรือมาตางแตรสังข์และพิณพาทย์
จะเอาแต่เมฆหมอกในอากาศนั้นหรือมากันเป็น
เพดาน จะเอาแต่ยุงยางในป่าพระหิมพานต์มา
ตางฉัตรเงินและฉัตรทอง จะเอาแต่แสงพระ-
จันทร์อันนวลของ มาตางประทีปแก้วงามโอภาส
อนิจจามิตรีเอย มาตายอเนจอนาถไร้ญาติที่
กลางคอง"

2. การใช้สำนวนอุปมาอุปมัย ในการรจนามหาเวสสันดรชาดกฉบับขยายยาวนั้น
กวีไทยได้คง ลักษณะสำนวนอุปมาอุปมัยแบบเดิมไว้บ้าง แต่ได้นำมาปรุงแต่งให้มีความประณีต
งดงามยิ่งขึ้น และยังได้เพิ่มลักษณะสำนวนแบบนี้เข้าไปในเนื้อเรื่องบางตอนด้วย โดยสังเกต
เห็นเด่นชัดว่าเป็นสำนวนแบบไทย จะยกตัวอย่างประกอบให้เห็นชัดเจนทั้งสอง ลักษณะดังนี้

2.1 สำนวนอุปมาอุปมัยที่ได้นำจาก "ฉบับศาลาพัน" มาปรุงแต่งให้งดงาม
และไพเราะยิ่งขึ้นกว่าเดิม เช่น

2.1.1 ถ้อยคำที่นางมัทรีที่วิสาขตอบพระเจ้าสุยชัยเพื่อขอติดตามพระเวส-
สันดรไปเซาวงกต

ก. ฉบับศาลาพัน : "อันว่าชงเป็นเครื่องหมายแห่งรถ ควัน

เป็นเครื่องหมายแห่งไฟ พระราชาเป็น
เครื่องหมายแห่งแวนแคว้น สามีเป็น
เครื่องหมายแห่งหญิง"

ข. ฉบับขยายยาว : "สามีมีอยู่แล้ว เสมือนหนึ่งจักรแก้วอันกัน
เกศ งามหนางามเนตรทุกเวลา"

2.1.2 ความเปรียบเทียบความรู้สึกของพระเวสสันดรเมื่อเห็นชูชกทูลศรัทธา
กุมารทั้งสอง

ก. ฉบับคำดาพัน : "เรานี้ เป็นประหนึ่งว่าปลาอันเกิดใน
ชลาลัย คิคืออยู่ในปากลอบไซของชาว
ประมงฉะนั้น"

ข. ฉบับขยายยาว : "เสมือนหนึ่งพรานเบ็ดมาตีปลาที่หน้าไซ
บรรดาปลาจะเข้าไปให้แตกฉาน ตัว
เราผู้ทำทานเหมือนตัวปลา พระโพธิ-
ญาณในกายหน้านั้นคือไซ ปราภวนาจะ
เข้าไปจึงยกพระศูภให้เป็นที่ทานบารมี
พระศูภรักทั้งสองศรีคังกระแสน้ำ
พราหมณ์ประมาทหมิ่นมาคาคี เสมือน
กระตุ่มวาริให้ปลาตื่น..."

2.1.3 ความเปรียบเทียบความรู้สึกของนางมัทรีเมื่อไม่พบลูกแล้วมีหน้าถาม
พระเวสสันดรก็ไม่ได้อำนาจตอบ

ก. ฉบับคำดาพัน : "ประดุจดังว่าทรงเผาข้าว ซึ่งหม่อมฉันนี้
ผู้ถูกไฟเผาอยู่แล้ว หรือประดุจดังทรง
ไซทอนไม้ไผ่ซึ่งหม่อมฉันผู้ตกแล้วจาก
ต้นตาล หรือประดุจทรงไขลูกศรแห่ง
ประหารข้าลงที่ตรงแฉด"

- ข. ฉบับรายยาว "อุปมาเหมือนคนไข้หนักแล้วมีหน้่า ยัง แพทย์เอายาพิษมาวางฆ่าดูเวทนา"
- 2.1.4 ถ้อยคำที่พระเวสสันดรตรัสเปรียบเทียบพระองค์เอง ขณะอยู่ใน ปาตอพระเจ้าสญชัย
- ก. ฉบับคาถาพัน "นายสารถียอมทรมาณมาให้หมดฤทธิฉนิโค ซ้ำพระเจ้าก็ถูกทรมาณให้สิ้นฤทธิฉนิโค เคียวกัน"
- ข. ฉบับรายยาว "ดูหนึ่งดูรงค์ราชร้ายแรงพยศ อันนาย สารถึกระทำให้ระทดถอยกำลัง ก็เหมือน หนึ่งพระลูกจากนิเวศน์เวียงวังมาอยู่ไพร"
- 2.1.5 ถ้อยคำที่นางมัทรีทูลปลอบพระเวสสันดรเมื่อไคยินเสียดยาคตราพิพ
- ก. ฉบับคาถาพัน "พวกอมิตรไมฟังย่ำยีพระองค์ได้เปรียบ เหมือนไฟในห้วงน้ำ"
- ข. ฉบับรายยาว "ดูตั้งว้ออีกคืออันน้อยนิตหนึ่ง เทานั้นหรือ จะมาเผาผลาญซึ่งมทรรณพที่ธารให้ เห็นคแห่ง กระแสสินธุก็จะดับแสงให้ เสื่อมสูญ สิ้นฤทธิแรงจำรญจะเริงร้อน"
- 2.2 ส่วนอุปมาอุปมัยที่ "ฉบับรายยาว" ได้เพิ่มเติมเข้าไป เช่น
- 2.2.1 ถ้อยคำที่นางอมิตตคากลาวเปรียบเทียบการกระทำของเหลา นางพรหมณีตอนาง
- "ใจอะไรเช่นนี้มันช่างร้ายเหลือ ตะละว้ายก็ขี้มีเสื่อมิเทา มันมารุมร่ำวาคากูไปลา ๆ เขามานี้มากมุง คังว้าฝูงกา เขามาเตนตามตอมรุ่งกับมิปาน"
- 2.2.2 ถ้อยคำที่พอแมนางอมิตตคาคอบซุชก เมื่อไม่มีเงินให้แกชุก
- "เสมือหนึ่ง เกวียนหักลง กับที่ของนั้นมันจะหนีไปไหน เสีย หนึ่งนึ่งให้ทานไปก็จะไค้สอง เสมือหนึ่ง ของทานหายมีที่ไว้"

ก็คงจะให้ไม่ให้เคื้อกรอน ยอมเสียกำไปก่อนนั้นแหละจึงจะ
ได้ออก"

2.2.3 ความเปรียบชุกเมื่อเห็นนางอมิตตาคา
"ตั้งวาพฤติโคเคาเซาขราจร ครั้นและวาเห็นเหยื่อญาออน
ออกโอชโอษฐ์อา ละลนละลานแลบเลียชีวหาหูทางระเหิดหัน"

2.2.4 คำรำพึงของชุกเมื่อตัดสินใจจะไม่เข้าไปขอแก้หาชาติก่อนหน้า
นางมัทรี

"สถานหนึ่งก็เป็นคำโบราณทานยอมว่า วาชา ๆ จะไคพร้า
สองเล่มงาม ควนโคควยสามตามมักพลิกเพลง ขรรคมควา
สตรีนี้เป็นเกาะแก่งก็กระแสดฤศดมีมีจรรย์มีคมนคือตัวมาร
ยามเมื่อสามีจะทำทานมักทำลาย ควยแยบคายคอยคองคองคอง
ทักท้วงให้ทอดทิ้งเสียศรีทราผล"

2.2.5 ส่วนวนเปรียบนางมัทรีเมื่อตามหาแก้หาชาติไม่พบ

"อุปมาเสมือนหนึ่งพฤษาลดาวัลย์ ยอมจะอาศัยอยู่ลงเพราะถูก
เป็นแท้อย่าง"

2.2.6 ไวหารบริภาษที่พระเวสสันดรสร้างศรีต่อนางมัทรี

"อุปมาเสมือนหนึ่งภุมรินบินระวอน เพี้ยวซบซามเอาเกสร
สุคนธมาเลศ พบดอกไม้อันวิเศษต้องประสงค์หลงเคล้าคลึงรส
จนลืมวัง เข้าเดือนเจ้าลืมพราไคหน้าแล้วลืมหลังไม่แลเหลือว"

3. บทสนทนา กวีไทยได้เพิ่มบทสนทนาเข้าไปในเวสสันดรชาดก "ฉบับรายยาว"
หลายตอนด้วยกัน ทำให้เหตุการณ์นั้น ๆ มีลักษณะสมจริงและครึกครื้นยิ่งขึ้น แต่ได้ตัดบท
สนทนาใน "ฉบับคาถาพัน" ออกเสียตอนหนึ่งควย คือบทสนทนายะหว่างพระอินทร์กับพระนาง
ผู้สดี เมื่อพระนางผู้สดีจะมาจุติในโลกมนุษย์ ดังนี้

พระอินทร์ : "ดูกรนางผู้สดีผู้มีความรุ่งเรืองแห่งพรพรรณอัปเรเสริรุ ผู้มี
อวยวะเบื่องหนางาม เธอจงเลือกรับพร 10 ในแดนเคิน
อันเป็นที่ตามเหตุทัยของเธอรัก"

พระนางอุสดี : "ข้าแต่ทเวราช ข้าพเจ้านอบน้อมต่อพระองค์ ข้าพเจ้าได้
ทำบาปอะไรไว้หรือพระองค์จึงยังข้าพเจ้าให้จุติจากทิพยสถาน
อันนารัณรมย์ อุดมยังพฤษชาติให้วันนี้ไหวหวัค"

พระอินทร์ : "บาปเธอไม่ได้ทำ เธอไม่เป็นที่รักของเราก็ทำไม ก็แต่บุญ
ของเธอสิ้นแล้ว ฉะนั้นเราจึงได้กล่าวกะเธออย่างนี้...."

ส่วนบทสนทนาที่กวีไทยได้รจนาเพิ่มเติมเข้าไปช่วยการคิดแปลงจากความเลา
เรื่องปกติใน "ฉบบัคคาตัพพัน" ที่สังเกตุเห็นได้ชัดเจนนี้อยู่ 3 ตอนด้วยกันคือ

1. ตอนชุกเอาเงินไปฝากกับพราหมณ์ผู้เมีย
2. ตอนชุกไปทวงเงินคืนจากพราหมณ์ผู้เมีย
3. ตอนนางพราหมณ์ในหมู่บ้านทูนวิฐนัคณะ กั้นที่จะกล่าวและทำร้ายนางอมิตตคา

4. การเลือกชื่อน้อยคำ กวีไทยมีความประณีตในการเลือกชื่อน้อยคำมาก ด้วยหวัง
ให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน สนุก และครึกครื้นใจ จึงได้เลือกสรรชื่อน้อยคำในการรจนา
อย่างมาก ในกรณีที่กล่าวถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งซ้ำกันบ่อย ๆ ก็ได้ปรุงแต่งศัพท์ขึ้นใหม่ แต่
ให้คงความหมายเดิมไว้ ทำให้ผู้อ่านความสนใจของผู้อ่านอยู่ไว้ได้ตลอดเวลา เช่นเมื่อกล่าว
ถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซ้ำ ๆ กัน ก็เรียกชื่อต่าง ๆ กัน แต่คำเหล่านั้นก็มีความหมาย
ถึงพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น ได้แก่คำว่า สมเด็จพระสรรเพชญ์ สมเด็จพระพุทธบุษยสิริ สมเด็จพระ
พระบรมศรีสุคต สมเด็จพระบรมโลกนาถศาสดาจารย์ เป็นต้น คำเรียกชื่อพระอินทร์ก็เช่น
เดียวกัน เรียกกันหลาย ๆ ชื่อ ได้แก่ สมเด็จพระท้าววิษณุวาศวณิศ สมเด็จพระนรินทร์ราช
ท้าวสหสันนิษเนตรทเวราช สมเด็จพระท้าวโกสีย์มีสวาทเวราช เป็นต้น นอกจากนั้นกวีไทยยัง
ได้บัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่และมีความหมายชัดเจนตรงตามความอธิบายใน "ฉบบัคคาตัพพัน" อีกด้วย
เช่น คำว่า มรณันตภิกษา ญัตตุตถุขงค์ อมตมหานครนฤพาน มานโรชวนกิจ เป็นต้น

ในการเลาเรื่องก็เช่นเดียวกัน กวีได้คิดแปลง ชักเสลา จากส่วนนวนใน "ฉบบั
คคาตัพพัน" ให้มีความไพเราะยิ่งขึ้นกว่าเดิมมาก จะยกตัวอย่างบางตอนมาประกอบดังนี้

4.1 คำอธิบายฐานของพระราชาธิคาฎนอง ของกษัตริย์ผู้ครองนครพิณชุมดี เมื่อ
ถวายของต่อพระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้า

ก. ฉบับคำดาพัน : "ด้วยอำนาจพุทธบูชา ขอบุญจงบันดาลให้สุวรรณ-
มาดามีที่ทรงของชาพระพุทเจ้า"

ข. ฉบับรายยาว : "เคชะเกล้ากระหม่อมฉันกระทำสักการบูชาแด่
พระองค์ ด้วยสุวรรณมาดีเครื่องประดับสำหรับอูระ
นี้ ขอให้บุญราศีตกแดงสำเร็จปรารถนา ให้ลาย-
ลักษณะราปูณาชาติพิเศษ เกิดปรากฏในอูระ
ประเทศแห่งชาพระบาท"

4.2 ถ้อยคำที่พระเวสสันดรตรัสกับพราหมณ์ 8 คนจากเมืองกสิงคราษฎร์

ก. ฉบับคำดาพัน : "พราหมณ์ทั้งหลายผู้มีชนรักแร้และเล็บและขนงอก
(ยาว) มีฟันประกอบด้วยมูลฟัน มีศีรษะคดุกเกล้า
ด้วยขลุ้ดะออง พวกก็ประกองแขนเบื้องขวาขออะไร
กะเราหรือ"

ข. ฉบับรายยาว : "ดูกรพราหมณ์ผู้ประพศิพรหมเวทวิชา ท่านจะ
ปรารถนาสิ่งอันใด อย่าเกรงใจจงแจ้งอรรถ"

4.3 ข้อความที่พระเวสสันดร จารึกไว้ที่บรรณศาลาซึ่งสร้างไว้ต้อนรับพระ-
เวสสันดร

ก. ฉบับคำดาพัน : "ผู้ใดปรารถนาจะบรรพชา ผู้นั้นจงถือเอาบริวาร
เหล่านี้เถิด"

ข. ฉบับรายยาว : "ใคร ๆ จะใครบรรพชาที่จงอยามีสงคาเลย แล้ว
จงรับสรรพสิ่งพร้อมสรรพสมณบริวาร ทั้งถิ่นสถาน
อาศรมบพนี้ ด้วยความยินดีเป็นของตนเถิด พรหม-
จรรยอันประเสริฐจงเป็นไปโดยสวัสดิ์"

สรุปการเปรียบเทียบมหาเวสสันดรชาดก "ฉบับคาถาพัน" กับ "ฉบับรายยาว"

มหาเวสสันดรชาดกทั้งสองฉบับนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญในการรจนาเหมือนกัน คือ เพื่อบันทึกพระพุทธพจน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ปรากฏแก่พุทธศาสนิกชนรุ่นหลัง แต่วิธีการรจนาที่แตกต่างกันออกไปด้วยอิทธิพลวัฒนธรรมประจำชาติของกวี ตั้งแต่รูปแบบของคำประพันธ์เรื่อยมาตลอดถึงรายละเอียดของเนื้อเรื่อง และจากการเปรียบเทียบครั้งนี้สิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยได้มองเห็นอย่างเด่นชัดคือ อัจฉริยภาพของภาษาไทยและของกวีไทยนั่นเอง

คำรับรอง

อาตมาทั้งสองได้อ่านมหาเวสสันดรชาดกของสำนักวัดสามพระยาแล้ว พบว่า
 เวสสันดรชาดกฉบับนี้มีเนื้อหาและถ้อยคำสำนวนโวหารใกล้เคียงกับฉบับภาษามคธ หรือ
 คาทาพัน มาก สามารถนำมาใช้แทนฉบับคาทาพันเพื่อเทียบกับรายยาวมหาเวสสันดรชาดก
 ฉบับที่กรมศึกษาธิการได้จัดพิมพ์เป็นแบบเรียนเมื่อ พ.ศ. 2466 ได้

พระมหา เสถียร อนุทโก ป.ช. 7

พระมหา เอียน เขมงคโร ป.ช. 6

วัดใหม่พิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ง.

ตัวอย่างภาพประกอบการสอน รายยาวมหาเวสสันดรชาดก

มีทั้งหมด 7 ภาพ ภาพที่ 1 - 4 ถ่ายมาจากหนังสือที่ Klaus Wenk ชาวเยอรมันได้จัดทำขึ้น ชื่อ Thailandische Miniaturmalereien ส่วนภาพที่ 5 - 7 ถ่ายมาจากหนังสือ The Life of The Buddha : According to Thai Temple Paintings ของ The United States Information Service จัดทำเนื่องในปีเฉลิมฉลองพุทธศตวรรษที่ 25

- ภาพที่ 1 คือภาพพระเวสสันดรขณะที่เสด็จออกบริจาคทานแก่ประชาชนชาวเมือง
- ภาพที่ 2 คือภาพชาวเมืองสวี่รามภฏรุมทำร้ายชูชก
- ภาพที่ 3 คือภาพชูชกเมื่อพบเจตบุตร
- ภาพที่ 4 คือภาพชูชกขณะนอนพักแรมในป่าก่อนเข้าไปขอพระราชทานชาลีและกัณฑ์จากพระเวสสันดรในวันรุ่งขึ้น
- ภาพที่ 5 คือภาพพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งแรกประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะแสดงปาฏิหาริย์ให้ปรากฏเห็นพระองค์ประทับยืนอยู่บนศีรษะของอสิตคาบสเมื่ออสิตคาบสมาเยี่ยม ทำให้รู้กันทั่วไปว่าเจ้าชายสิทธัตถะนี้จะได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า
- ภาพที่ 6 คือภาพแสดงปาฏิหาริย์ของเจ้าชายสิทธัตถะที่เงาไม่มีได้บายตามดวงอาทิตย์ยังความร่มรื่นให้แก่พระองค์ประคองเวลาเช้าในวันพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
- ภาพที่ 7 คือภาพแสดงยมกปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าที่ป่ามะม่วง

หมายเหตุ

การใช้ภาพประกอบการสอนนั้นนอกจากจะทำให้ให้นักศึกษามีมโนทัศน์ทางวรรณศิลป์ได้แจ่มชัดขึ้นแล้ว ยังได้เห็นความสัมพันธ์ของศิลปะต่าง ๆ อันเป็นวัฒนธรรมสำคัญอย่างหนึ่งของชาติ คือความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับภาพจิตรกรรม เพราะศิลปินไทยนิยมจารึกภาพวรรณคดีไว้ที่ผนังโบสถ์ โดยเฉพาะวรรณคดีชาดกเรื่องต่าง ๆ

พระเวศม์ทิพย์

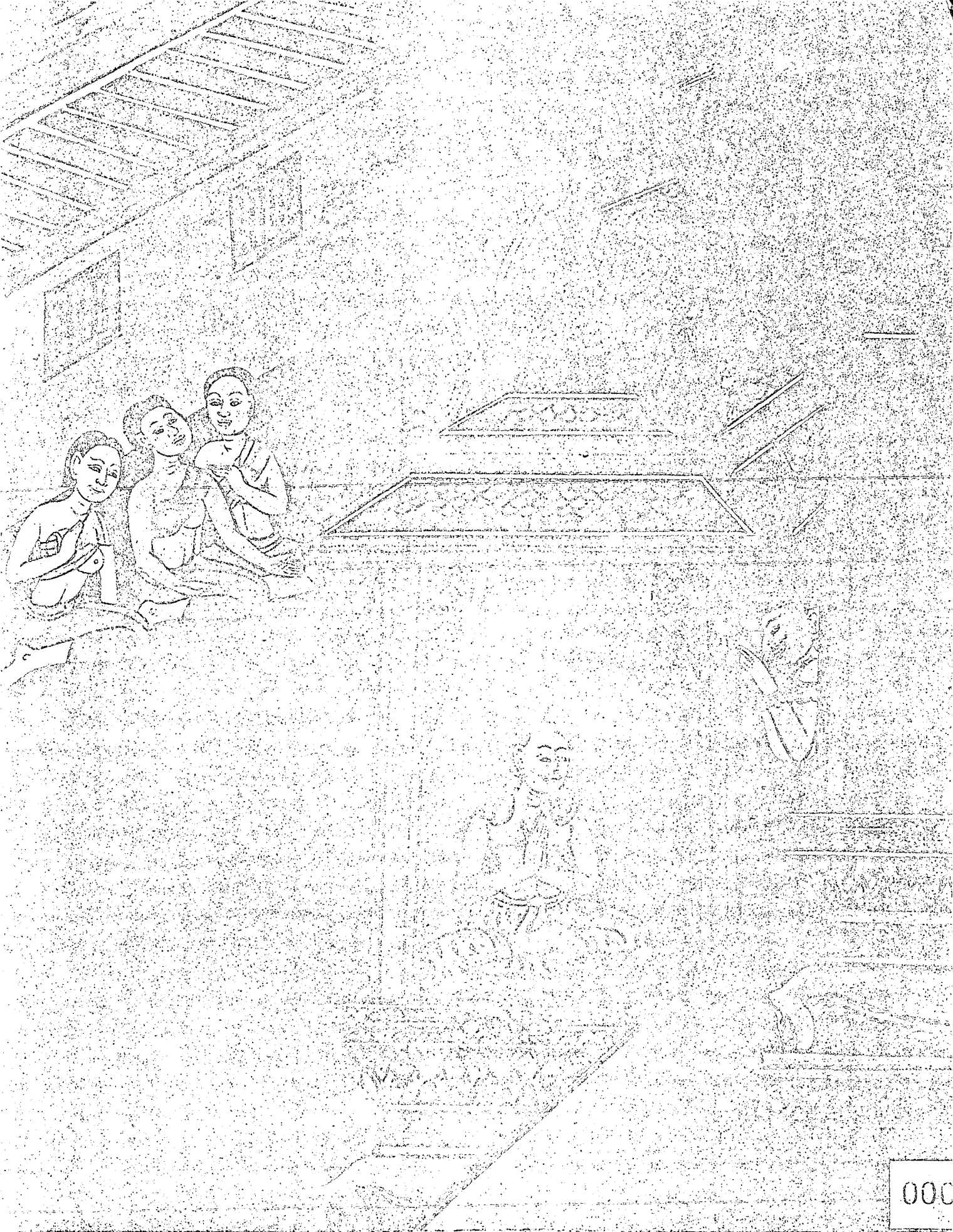

XX. DIE VERFOLGUNG DES CHŪCHOK

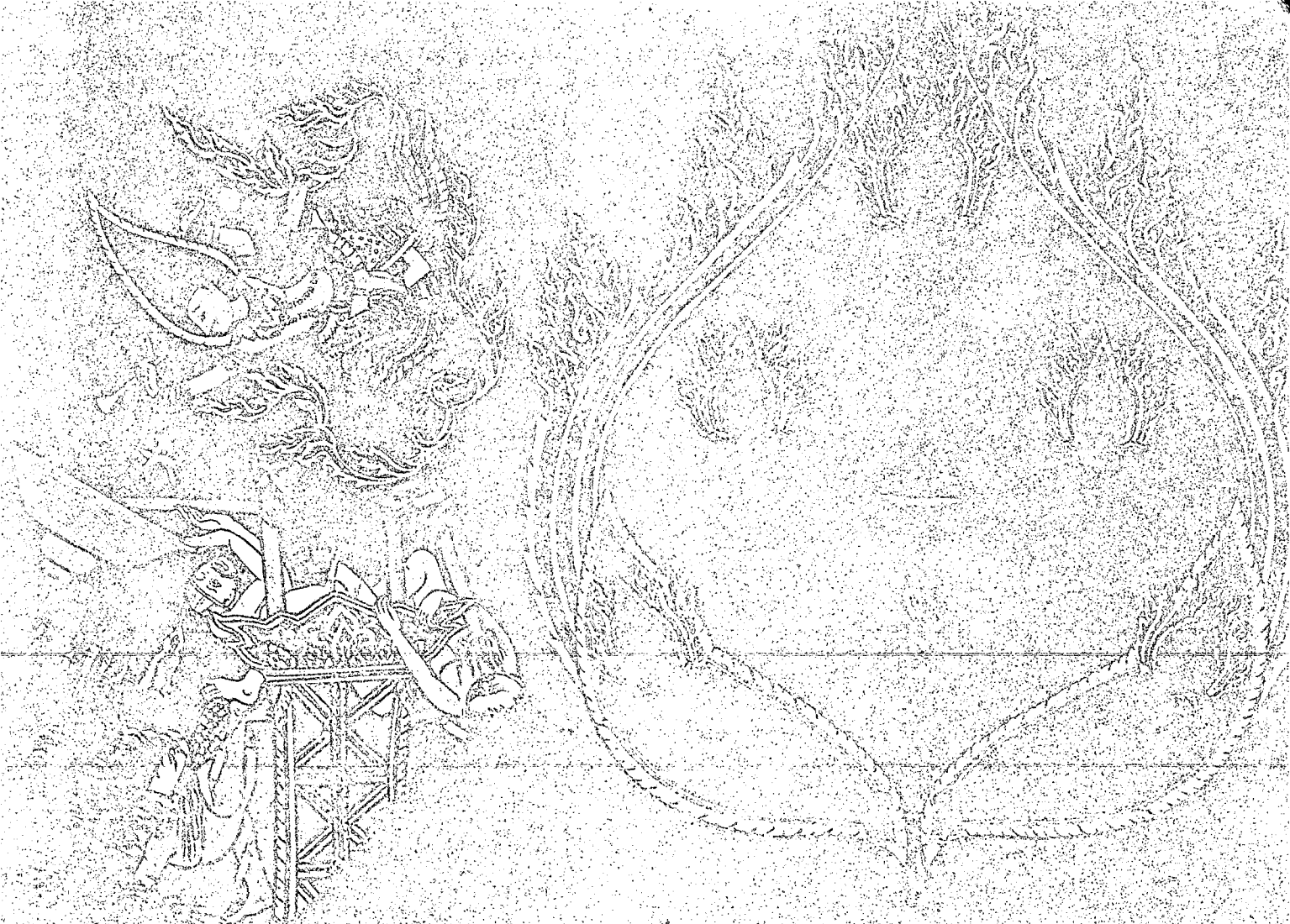

XVIII. DER SCHLAFENDE CHÜCHOK

0006

ประวัติการศึกษา

ชื่อ

นางปิยะวรรณ สุขารัตน์

วุฒิการศึกษา

ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2512

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์โท วิทยาลัยครูยะลา จังหวัดยะลา

